

---

# TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS

---

TURUN KAUPPAKORKEAKOULU

---

## TUTU–JULKAISUJA



TUTU PUBLICATIONS

I /2001

**Jari Kaivo-oja & Risto Rajamäki**

Suomalaisten charter-matkustamiset Välimeren alueelle vuosina 1975-1998:  
trendi- ja suhdannekehityksen analyysi sekä markkinakehitystä  
koskevia tilastollisia perustarkasteluja

---

## FINLAND FUTURES RESEARCH CENTRE

---

TURKU SCHOOL OF ECONOMICS AND BUSINESS ADMINISTRATION

---

Jari Kaivo-oja  
HL, YM, tutkija  
Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu  
PL 110, 20521 Turku  
Puh. (02) 3383 526  
Fax. (02) 2330 755  
Email: jari.kaivo-oja@tukkk.fi

Risto Rajamäki, yht. yo, Tampereen yliopisto

© Jari Kaivo-oja, Risto Rajamäki & Tulevaisuuden tutkimuskeskus

ISBN 951-564-019-9  
UDK 338.48  
338.1  
311

## **TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS**

Turun kauppakorkeakoulu  
Tykistökatu 4 D, ElectroCity, 3. krs  
PL 110  
20521 Turku

Puhelin (02) 3383 530  
Fax (02) 2330 755  
Internet [Http://www.tukkk.fi/tutu](http://www.tukkk.fi/tutu)

# SISÄLLYSLUETTELO

|   |    |
|---|----|
| TIIVISTELMÄ   | 4  |
| ABSTRACT  | 4  |
| 1. JOHDANTO VÄLIMEREN MATKAILUTUTKIMUKSEEN                                  | 5  |
| 2. TUTKIMUKSEN AINEISTO JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT                         | 7  |
| 3. CHARTER-MATKUSTAMISTEN TRENDIKEHITYS VUOSINA 1975-1998                   | 10 |
| 4. CHARTER-MATKUSTAMISTEN KOHDEALUEITTAINEN TRENDIKEHITYS VUOSINA 1975-1998 | 13 |
| 5. TILASTOLLISIA YLEISTARKASTELUJA VÄLIMEREN CHARTER-MATKAILUSTA            | 31 |
| 6. KOHDEALUEITTAISET VÄLIMEREN ALUEEN CHARTER-MATKOJEN MARKKINAOSUUDET      | 33 |
| 7. YHTEENVETO   | 40 |
| 7.1. Matkailun trendien yleiskehitys  | 40 |
| 7.2. Voimakkaimmat trendien mukaiset kasvut ja laskut                       | 40 |
| 7.3. Suhdannekehityksen pääpiirteet   | 40 |
| 7.4. Markkinaosuuksien keskeiset muutokset                                  | 41 |
| LÄHDELUETTELO   | 43 |

# TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessa on tehty yleiskatsaus suomalaisten Välimeren alueelle suuntautuvan chartermatkailun määrien pitkän aikavälin kehityksestä. Tutkimus on taloushistoriallinen yleisarvio suomalaisten Välimeren alueen matkailun kehityksestä ja se antaa uutta taustatietoa kulutustottumusten muutoksista matkailuliiketoiminnan alalla vuosina 1975-1998. Trendi- ja suhdannekehitystarkastelussa on mukana yhteensä 12 Välimeren alueen kohdealuetta: Espanja, Kreikka, Italia, Israel, Bulgaria, Marokko, Tunisia, Portugali, Kypros, Turkki, Malta ja Yhdistyneet arabiemiirikunnat. Lisäksi analysoidaan Romaniaan, Jugoslaviaan, Jordaniaan, Egyptiin ja Libanoniin suuntautuneita matkoja tilastollisen perustarkastelun pohjalta. Analyysi perustuu Ilmailulaitoksen ja Ilmailuhallituksen tilastoihin.

## ABSTRACT

In the study authors examine the long run trends of charter flights from Finland to Mediterranean countries. The concept of Mediterranean countries is understood in wide Destination countries in the study are the following: Spain, Greece, Italy, Israel, Bulgaria, Morocco, Tunis, Portugal, Cyprus, Turkey, Malta and United Arab Emirates. The data covers mainly the years 1975-1998. The sources of data are Finnish Civil Aviation Administration and National Board of Aviation. In the tourism study authors analyse long run timeseries and report the empirical development paths of charter flights and basic statistical indicators. Markets shares of destination countries are also analysed in detail. The study is a historical case study of Finnish tourism to Mediterranean region. The study reveals that

- the years 1975-1985 were depression years in the charter flights market,
- the years 1986-1990 were boom years in the charter flights market,
- the years 1991-1995 were depression years in the charter flights market, and
- the years 1996-1998 were recovery years in the charter flights market.

However, the timing of economic cycles has changes in the cases of different destination countries. Finnish travellers favourite destinations are according to long run timeseries Spain (especially Canary Islands), Turkey and Greece.

# I. JOHDANTO VÄLIMEREN MATKAILUTUTKIMUKSEEN

Välimeren alue on keskeinen matkailualue suomalaisille matkailijoille. Tutkimuksessa tarkastellaan Välimeren alueelle vuosina 1975-1998 tehtyjen charter-matkustamisten kohdemaittaista kehitystä trendianalyysin ja tilastollisten perustarkasteluiden näkökulmasta sekä esitetään kohdealueittaiset trendiennusteet vuodelle 2005. Tutkimus on talousmaantieteellinen ja –historiallinen perusselvitys suomalaisten charter-matkailun kehityksestä Välimeren alueelle. Kaikista Suomesta käsin tehtävistä charter-matkoista Välimerelle tehtävät matkat ovat vuodesta 1975 lähtien vuoteen 1998 asti muodostaneet koko ajan yli 80 prosenttia. 1980-luvulla lopulla globalisoitumisen myötä Välimeren charter-matkustamisten markkinaosuus laski noin 10 prosenttiyksikköä. Muille kohdealueille suuntautuvien charter-matkojen markkinaosuus on silti jäänyt alle 20 prosentin tarkastelujaksolla 1975-1998.

Aikaisemmissa tutkimuksissa (Kärki 1998) on esitetty, että suomalaisten ulkomaanmatkailu toisen maailmansodan jälkeen on käynyt lävitse kolme erilaista vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa heti toisen maailmansodan jälkeen suhteellisen harvat ja varakkaat, koulutetut kaupunkilaiset lomailivat kiinteinä seurueina ulkomailla. Matkailu ulkomaille oli 1950-luvulla ja 1960-luvun alussa yläluokan toimintaan kuuluvaa, mutta 1960-luvun lopulta lähtien matkailu ulkomaille alkoi selvästi kattamaan muitakin yhteiskuntaluokkia. Suomalaisten matkailun ”demokratisoituminen” on tehtyjen kulutussosiologisten tutkimusten mukaan selvästi havaittava ilmiö, koska eri luokkien väliset erot matkailukulutuksessa ovat kaventuneet (Toivonen 1994, 48, 62). Toisessa vaiheessa elintason noustessa 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla etelänmatkoista alkoi tulla laajempien yhteiskunnallisten ryhmien toimintaa ja alkoi ns. massamatkailun aikakausi. Samalla etelän matkat alettiin kokemaan eräänlaiseksi koko kansan leikkittelaksi, jossa aikuiset saattoivat heittää vapaalle ja rillutella mielin määrin. Nykyisessä kolmannessa vaiheessa matkailukohteista on tullut leikkittiloja, joissa lomailija voi heittää vapaalle ja omissa oloissaan nautiskella privaateista kokemuksistaan, liittyivätpä ne auringonpaisteeseen, seksuaalisuuteen, kulttuuriin, seuraan, ruokaan, juomaan tai johonkin muuhun (Kärki 1998).

Tässä tutkimuksessa keskitymme suomalaisten Välimeren alueelle suuntautuvien matkojen kvantitatiiviseen analyysiin vuosien 1975-1998 osalta. Tutkimuksemme on lähtökohdiltaan taloushistoriallinen sekä matkailun ja kulutuksen maantiedettä (ks. Pearce 1979; Pearce 1987). Trendianalyysin suorittaminen on perusedellytys sille, että voimme luotettavasti arvioida yleistä suhdannekehitystä. Samoin trendianalyysi on perusedellytys sille, että voimme arvioida mahdollisia murrosvaiheita ajallisessa kehityksessä. Trendianalyysiä käytetään yleensä siksi, että voisimme muodostaa yleiskuvan keskeisistä kehitysprosesseista yhteiskunnassa. Usein termiä ”trendi” käytetään väärissä yhteyksissä. Esimerkiksi erilaisista muoti-ilmiöistä puhuttaessa puhutaan usein trendeistä, vaikka osuvampi termi voisi olla muoti tai tendenssi. Vasta pitkän aikavälin ilmiöiden analyysi antaa mahdollisuuden luokitella erilaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä trendeiksi. Trendi edustavat jotain pysyvämpää ja kestävämpää kuin muodit, tendenssit tai suhdanteet. Siksi trendianalyysi nähdään yleensä välttämättömäksi osaksi kaikkia järkipäisiä suunnitteluprosesseja. Trendianalyysiä käytetään usein peruslähtökohtana arvioitaessa erilaisten tuotteiden ja palveluiden myyntiä ja kysynnän kehitystä (ks. Mentzer & Bienstock 1998, 59-106). Trendianalyysiä voidaan käyttää yritystoiminnassa tai matkailualan kehittämisessä toimialan ajallisen kehityksen arviointiin ja strategiseen suunnitteluun. Pelkkä trendien seuraaminen ei kuitenkaan useinkaan riitä menestykselliseen toimintaan. Trendianalyysin perusteella voidaan kuitenkin arvioida mm. sitä,

ovatko jotkut ilmiöt vahvistumassa vai heikkenemässä. Jos esimerkiksi havaitaan, että jotain ilmiötä kuvaavan aikasarjan arvot jäävät alle pitkän aikavälin trendikehityksen, niin tästä voidaan päätellä ilmiön olevan heikkenemässä. Vastaavasti voidaan arvioida ilmiöiden vahvistumista. Suunnittelun ja strategioiden laadinnan yhteydessä on pystyttävä esittämään arvioita heikentyvistä ja vahvistuvista trendeistä. Esimerkiksi matkailualalla on hyvä olla tietoinen eri trendien voimakkuudesta ja suhteellisista muutoksista toimialan kehityksessä. Tällaisesta tiedosta voi olla hyötyä esimerkiksi markkinoinnissa, tarvittavan palvelukapasiteetin suunnittelussa, investointien suunnittelussa ja henkilöstösuunnittelussa. Tässä tutkimuksessa on tuotettu tällaista potentiaalisesti hyödynnettävää taustatietoa.

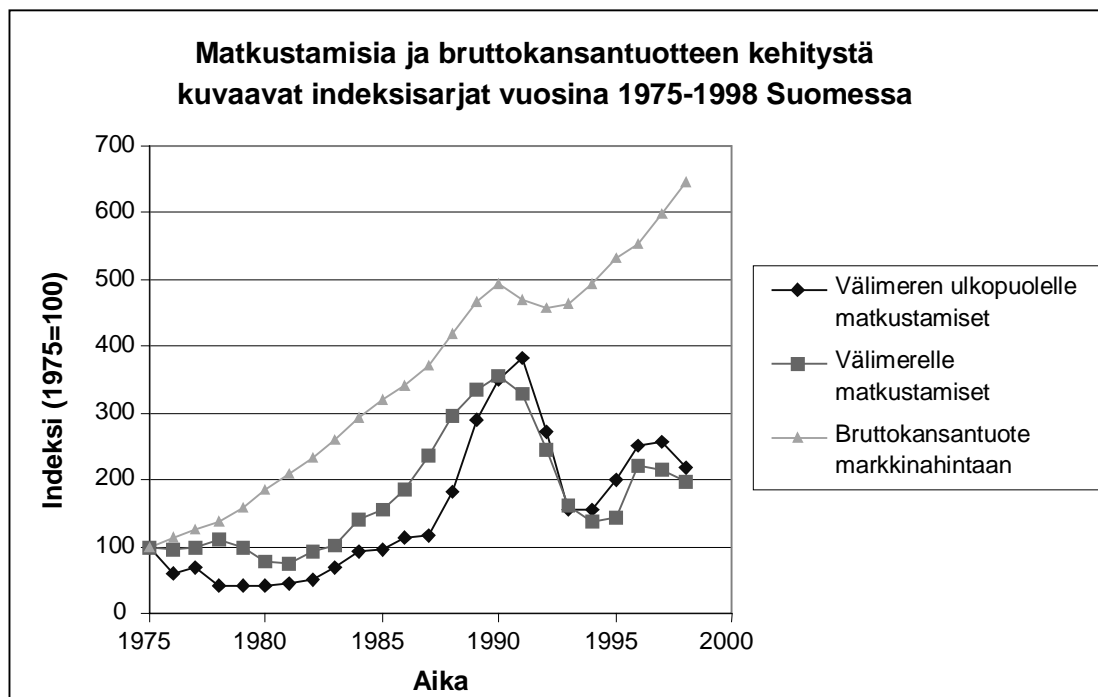
Analysoimme Suomesta käsin toimivan matkailuliiketoiminnan alueellista suuntautumista eri kohdemaihin (vrt. Urry 1999). Vastaavan tyyppisiä tutkimuksia on tehty monien eri maiden osalta (ks. Keogh 1984, Oum & Lemire 1991). Tarkastelu lähtee siis liikkeelle Kärjen (1998) luokituksen mukaisesta suomalaisten ulkomaan matkailun kakkosvaiheesta ja ulottuu nykyiseen ns. kolmanteen vaiheeseen. Trenditarkastelussa on mukana yhteensä 12 kohdealuetta: Espanja, Kreikka, Italia, Israel, Bulgaria, Marokko, Tunisia, Portugali, Kypros, Turkki, Malta ja Yhdistyneet arabiemiirikunnat. Espanjan matkailun yhteydessä arvioidaan myös Kanarian saarille suuntautuvaa matkailua erikseen, koska on suomalaisten matkailun kannalta erityisen tärkeä kohdealue. Lisäksi analysoidaan tilastollisella perustarkastelulla Romaniaan, Jugoslaviaan, Jordaniaan, Egyptiin ja Libanoniin suuntautuneita matkoja. Näille alueille suuntautuneista charter-matkoista ei ole jatkuvaa pidempää aikasarjaa käytettävissä, joten emme esitä pitkän aikavälin trendianalyysyjä näiden alueiden osalta.

Tarkastelemme Välimeren alueelle suuntautuvaa matkailua laajassa mielessä, koska olemme kelpuuttaneet mukaan Portugalin, Yhdistyneet arabiemiirikunnat, Jordanian, Bulgarian sekä Romanian, jotka eivät alueellisesti tiukassa mielessä rajoitu Välimereen. Ranska on myös poissa tarkastelun piiristä, koska suomalaisten charter-matkailun osuus Ranskan välimerialueelle on vähäinen.

## 2. TUTKIMUKSEN AINEISTO JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tutkimuksessa tehtävä trendianalyysi perustuu yksinkertaiseen ensimmäisen asteen regressioyhtälöön perustuvaan trendianalyysiin (ks. Pindyck & Rubinfeld 1991, 182-187). Trendianalyysissä pyritään tässä yhteydessä selvittämään sitä, miten kehitys tulisi jatkumaan, jos havaittu historiallinen trendi jatkuisi projektienomaisesti tulevaisuuteen. Trendianalyysiin ja sen tuottamiin tuloksiin täytyy suhtautua varauksella, koska on mahdollista, että trendit tahtuvat ja esiintyy ns. murrosilmiöitä. Matkailussa voi myös esiintyä eri kohdealueiden suosion täydellistä laantumista, kun kehityksessä on saavutettu kyllästymispiste. Tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena ei ole tulevan kehityksen ennustaminen vaan yleisten kehityslinjoiden hahmottaminen Välimeren alueelle suuntautuvan matkailun osalta. Matkailualalla erilaiset murrosilmiöt ovat yleisiä. Murrosilmiöitä on havaittavissa myös Välimeren alueen lomakohteiden suosiossa. Välimeren alueella erityisesti sodat ja erilaiset poliittiset epävakaisuustekijät ovat vaikuttaneet eri kohdealueiden vetovoimaisuuteen lomakohteena. Tässä tutkimuksessa ei esitä yksityiskohtaista arviota eri kohdemaiden suosion muutoksen syistä. Emme siis pyri esittämään mitään kokonaisvaltaista kausaalista selitysmallia, vaan rajaamme tutkimuksen tietoisesti tapahtuneen kehityksen arviointiin ja kuvailuun. On selvää, että havaittuja trendejä selittää hyvin ns. driving force –muuttujat kuten käytettävissä olevien tulojen kehitys ja bruttokansantuotteen kehitys Suomessa. Kuvassa 1 on esitetty matkustamismääriä ja BKT:n kehitystä kuvaavat indeksisarjat vuosien 1975-1998 osalta. Kuvasta voidaan nähdä, että matkustamismäärien kehitys on seurallut aika voimakkaasti bruttokansantuotteen kehityksessä tapahtuneita muutoksia vuoteen 1996 saakka, mutta tämän taitekohdan jälkeen näiden muuttujien yhteys ei ole ollut yhtä selvä. Pitkällä aikavälillä näiden muuttujien (BKT ja Välimeren matkamäärät sekä kulutusmenot ja Välimeren matkamäärät) välinen korrelaatiokerroin on ollut noin 0,80.

Kuva 1. Matkustamista ja bruttokansantuotteen kehitys kuvaavat indeksisarjat vuosina 1975-1998 Suomessa (Lähteet: Tilastokeskus 2000; Matkailun kehitys I/1978-1987; Matkailutilastot 1997-1999)



Matkailualueiden suosion muutokseen ovat BKT:n kehityksen ohella voineet vaikuttaa myös suhteellisen edun muuttuminen, tuotannontekijöiden määrän ja laadun muutokset kohdemaissa, suomalaisten kulutustottumusten muuttuminen, mittakaava- ja laajuustekijöiden muutokset matkailuhyödykkeiden tuotannossa, tuotteiden erilaistaminen eli tuotedifferointi matkailukohteissa, matkailukohteissa tapahtunut tuotekehitys, matkailukohteiden markkinoinnissa tapahtuneet muutokset, valuuttakurssimuutokset, teknologinen kehitys matkailutuotteiden tuotannossa sekä suomalaisten matkailijoiden tulo- ja varallisuustasossa tapahtuneet muutokset (ks. Woodside & Lysonski 1989; Sinclair & Stabler 1997, 124-154).

Arvioimme sitä, missä määrin suomalaisten matkustamiset ovat seuranneet pitkän aikavälin trendiä. Arkikielessä "trendi" -sanon väärinkäyttö on yleistä. Tilastollisessa aikasarja-analyysissä vain pitkä aikasarja oikeuttaa puhumaan trendeistä (Spiegel 1997, 398-404). Estimointiaikaväli tutkimuksessa on 1975-1998 ja käyttämämme ennustejakso on 1999-2005. Trendianalyysin teossa käytimme pääosin 24 vuoden tilastoaineistoa, joka muodostaa riittävän pitkän aikasarjan trenditarkasteluun. Aineisto on koottu Matkailun edistämiskeskuksen ja Tilastokeskuksen julkaisuista, joidenka perustiedot ovat keränneet Ilmailuhallitus ja Ilmailulaitos (ks. Matkailun kehitys I/1978; Matkailun kehitys I/1981; Matkailun kehitys 1984; Matkailun kehitys 1987; Matkailun kehitys 1989; Matkailutilasto 1997; Matkailutilasto 1998, Matkailutilasto 1999).

Estimoidut trendisuorat ovat seuraavaa yhtälömuotoa:

$$(I) \quad Y = a + bt,$$

jossa t on aikatekijä. Mallissa aika t on siis riippumaton muuttuja ja suomalaisten matkustamiset Y riippuva muuttuja. Tätä yksinkertaista lineaarisen trendin menetelmää käytettäessä painotetaan



kaikkia aikahavaintoja samalla painolla (ks. Armstrong 1985, 177; Frechling 1996, 127-130). Kyseessä on siis aikaisempien historiallisten havaintojen projektointi tulevaisuuteen (ks. Bell 1997, 250-251).

Yllä esitetyn mallin ja tilastollisten perusanalyysien avulla selvitetään seuraavia suomalaisten Välimeren alueelle suuntautuvaan matkailuun liittyviä tutkimusongelmia:

- 1) Mikä on pitkän aikavälin (vuosien 1975-1998) trendin mukainen suomalaisten charter-lentomatkojen kasvu eri Välimeren kohdealueiden osalta ja millaisia suomalaisten ulkomaanmatkailua koskevia trendiennusteita voidaan mallin avulla laatia vuosille 1998-2005?;
- 2) Miten hyvin aikatekijä (t) on korreloitunut eri maiden kohdalla Välimeren alueelle matkustaneiden määrän (Y) kanssa vuosien 1975-1998 perusteella?;
- 3) Millaisia eroja eri Välimeren kohdealueiden välillä on matkustamisten "trendinomaisuudessa"?
- 4) Millainen on ollut suhdannekehitys eri kohtemaiden osalta?
- 5) Miten Välimeren alueen kohdealueittainen matkailu on kehittynyt ajassa tilastollisten aikasarjojen perusteella arvioituna?
- 6) Mitkä ovat charter-matkojen kohdealueittaiset markkinaosuudet kaikista Välimeren alueelle suuntautuvista charter-matkoista?
- 7) Miten Välimeren alueelle suuntautuvan charter-matkailun markkinaosuus charter-matkojen kokonaismarkkinoista on muuttunut vuosina 1975-1998?

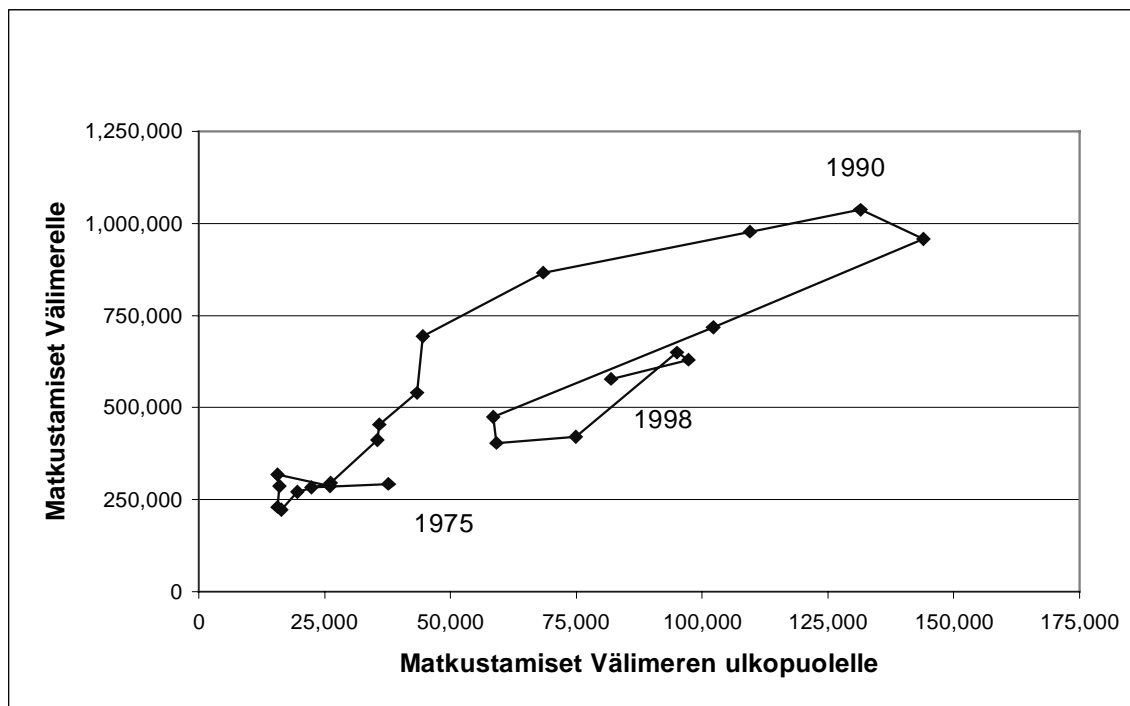
Tutkimuksessa tarkastelemme matkailun suhdannevaihteluita ja trendejä. Toimivan ennustemallin laatiminen matkailijoiden matkustamisten ennustamiseksi edellyttäisi useiden selittävien muuttujien käyttöä ennustemallissa (ks. esim. Summary 1987; Witt & Witt 1995; Frechling 1996, 124-171; Frechling 1996, 50-75). Yleiseen suhdannekehitykseen vaikuttavat monet eri makrotason muuttujat kuten bruttokansantuote, työttömyystaso, korkotaso, reaalin rahavaranto, inflaatio, tuottavuus ja reaali-palkat (Diebold & Rudebusch 1999, 119).

Sinänsä talushistoriallinen tieto siitä, miten vakaasti tai epävakaasti suomalaisten Välimeren alueen matkailu on kehittynyt, on kiinnostavaa ja arvokasta. Myös tässä tutkimuksessa tuotettava uusi tieto historiallisesta suhdannekehityksestä on mielenkiintoista. Selvittämällä suomalaisten matkailun yleisiä piirteitä voidaan tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää matkailuelinkeinon kehittämisessä (mm. markkinoinnissa ja liiketoimintastrategioiden arvioinnissa) ja suunniteltaessa esimerkiksi hotellien ja muiden majoituspalveluiden toimintaa kohdealueilla. Markkinointi ja ennustetoiminta liittyvät kiinteästi toisiinsa matkailualalla (ks. Choy 1984, Middleton 1994, Witt & Witt 1995, Bull 1995, 11-21). Majoituspalveluita tarjoavien matkailualan yritysten ja erityisesti hotellien ja majoitusliikkeiden liikkeenjohdon on tärkeää ymmärtää matkailijoiden kulutuskäyttäytymisen trendejä ja suhdannekehitystä. Myös matkailualan julkisille viranomaisille (esim. MEK, KTM jne.) ja matkailutoimistoille tällaisesta tiedosta on hyötyä suunniteltaessa matkailumarkkinointia ja investointeja.

### 3. CHARTER-MATKUSTAMISTEN TRENDIKEHITYS VUOSINA 1975-1998

Tarkastelemme aluksi charter-matkustamisten trendikehitystä Välimeren kohteisiin. Alueelle suuntautuvat charter-lennot ovat olleet hyvin merkittävä osa charter-matkojen kokonaiskysyntää. Kuvassa 2 on esitetty trade-off kuva suomalaisten matkustamisten määrällisestä kehityksestä Välimeren kohteisiin ja Välimeren alueen ulkopuolisiin kohteisiin.

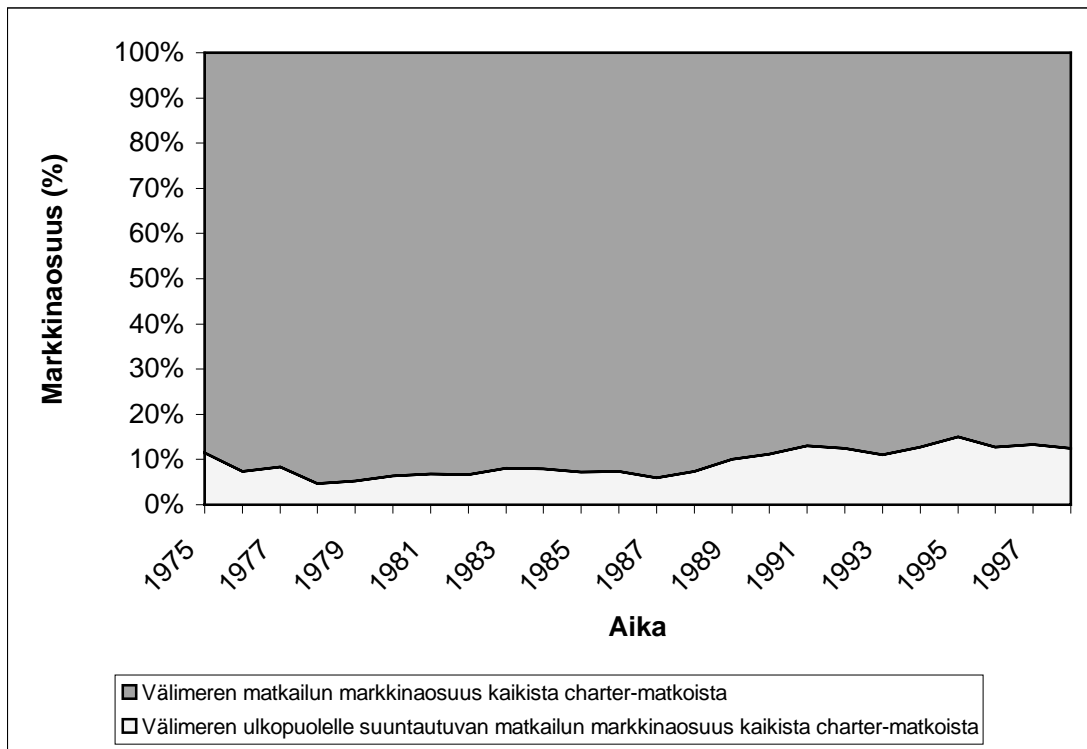
Kuva 2. Trade off: Suomalaisten charter-matkustamiset Välimeren alueelle vs. Välimeren alueen ulkopuolelle vuosina 1975-1998



Kuvasta 2 voidaan nähdä sen suuntainen trendikehitys, että suomalaisten charter-matkat Välimeren alueelle kasvoivat voimakkaasti 1980-luvun alusta lähtien vuoteen 1990 saakka ja Välimeren ulkopuolisiin kohteisiin vuoteen 1991 saakka. Tämän jälkeen 1970-luvun lopusta alkanut trendi katkesi. Huippuvuonna 1990 tehtiin yli miljoona charter-matkaa Välimeren matkakohteisiin. Välimeren ulkopuolisiin kohteisiin tehtiin vuonna 1991 noin 150 000 charter-lentomatkaa. 1990-luvun alussa suuren laman myötä sekä Välimeren matkailukohteisiin suuntautuva että muihin kohteisiin suuntautuva matkailu lähti erittäin jyrkkään laskuun. Vuoden 1995 jälkeen Välimeren alueelle suuntautuva charter-matkojen laskeva määrällinen kehitys taittui jälleen nousevaksi määrälliseksi kehitykseksi.

Kuvassa 3 on esitetty Välimeren alueelle suuntautuneiden matkustamisten markkinaosuus kaikista suomalaisten charter-matkustamisista vuosina 1975-1998.

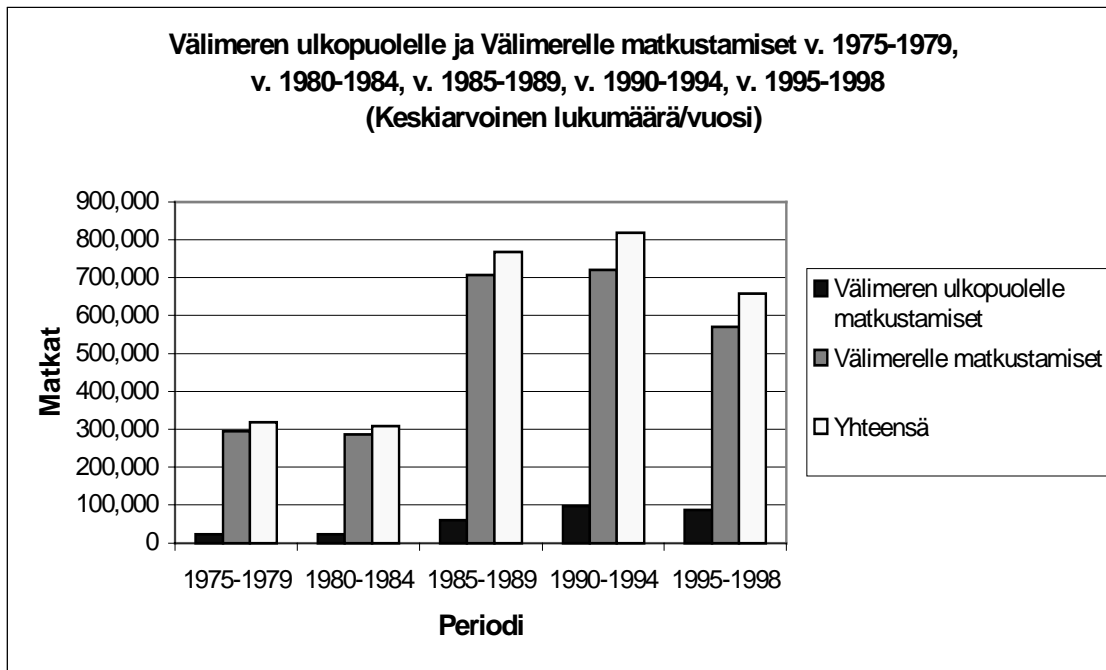
Kuva 3. Välimeren alueelle suuntautuneiden matkustamisien markkinaosuus kaikista suomalaisten charter-matkustamisista vuosina 1975-1998



Kuvasta 3 on nähtävissä, että Välimeren kohteiden markkinaosuus kaikista suomalaisten charter-matkustamisista on selvästi laskenut siitä tasosta mitä se oli 1970-luvun lopussa ja vielä 1980-luvun alussa. Välimeri on ymmärretty tässä tutkimuksessa laajassa mielessä. Markkinaosuus lähti laskemaan 1980-luvun lopussa laskun ollessa noin 10 prosenttiyksikköä. Näyttää siltä, että suomalaisten matkailutottumukset ovat 1980-luvun lopusta lähtien hieman monipuolistuneet alueellisesti arvioituna. Tämä matkustamisten monipuolistuminen lienee ainakin osaksi tulosta globalisoitumisesta. Välimeren alue on kuitenkin edelleen keskeinen kohdealue suomalaisten charter-lentomatkailun kannalta arvioituna. Alueelle suuntautuvat charter-matkustamiset ovat muodostaneet jo vuodesta 1975 yli 80 prosenttia kaikista myydyistä charter-lentomatkoista. Muille kohdealueille myydyt charter-lentomatkat ovat globalisoitumisesta huolimatta aina muodostaneet alle 20 prosenttia myydyistä matkoista vuosina 1975-1998.

Kuvassa 4 on esitetty suomalaisten Välimeren ulkopuolelle ja Välimerelle matkustamiset vuosina 1975-1979, vuosina 1980-1984, vuosina 1985-1989, vuosina 1990-1994, vuosina 1995-1998 (Keskiarvoinen lukumäärä/vuosi).

Kuva 4. Välimeren ulkopuolelle ja Välimerelle matkustamiset v. 1975-1979, v. 1980-1984, v. 1985-1989, v. 1990-1994, v. 1995-1998 (Keskiarvoinen lukumäärä/vuosi)



Kuvasta 4 voidaan nähdä selvästi se, että vaikka 1970-luvun alku on aikaisemmissa tutkimuksissa nähty massamatkailun läpimurron kannalta keskeisenä vuosikymmenenä (ks. Kärki 1998), niin vasta 1980-luvun lopussa suomalaisten Välimeren alueelle ja muuallekin suuntautuva matkailu saavutti todella suuren luokan mittakaavan. 1980-luvun lopussa suomalaisten vuosittainen matkustamisten keskimääräinen volyyymi nousi noin 300 000 matkustamisesta peräti 700 000 matkustamiseen. Vuosina 1995-1998 suomalaisten matkustamisten volyyymi on jäänyt keskimäärin alle 600 000 matkustamisen tasolle eli se on laskenut noususuhdanteen tasosta noin 100 000 matkustamisella. Suomalaisten Välimeren matkailussa koettiin vuosina 1985-1994 historiallisesti arvioituna ennennäkemätön noususuhdanne, jonka veroista ei ole sen jälkeen koettu.

## 4. CHARTER-MATKUSTAMISTEN KOHDEALUEITTAINEN TRENDIKEHITYS VUOSINA 1975-1998

Trendejä koskevassa tarkastelussa ovat mukana seuraavat kohdealueet: Espanja pois lukien Kanarian saaret, Kanarian saaret, Espanja (yhteensä), Kreikka, Italia, Israel, Bulgaria, Marokko, Tunisia, Portugali, Kypros, Turkki, Malta sekä Yhdistyneet arabiemiirikunnat. Näistä kohdemaista tai -alueista on käytettävissä pitkät aikasarjat vuosilta 1975-1998. Muiden kohdealueiden osalta teemme perusanalyysin tilastollisten tunnuslukujen perusteella tutkimuksen osassa 5.

Taulukossa I on esitetty estimoidut vakiot (a) ja kertoimien arvot ajan suhteen (b) sekä muuttujien aika ja matkustamiset välinen korrelaatiokerroin.

Taulukko I. Estimoidut vakiot, kertoimen arvot ja korrelaatiokerroin kohdealueittain vuosien 1975-1998 havaintojen perusteella

| Kohdealueet                        | Vakio (a)      | Kerroin (b) | Korrelaatiokerroin (k) |
|------------------------------------|----------------|-------------|------------------------|
| Espanja                            | -14 862 295,35 | 7 592,45    | 0,47                   |
| Siitä Kanarian saaret              | -12 617 424,00 | 6 422,42    | 0,55                   |
| Espanja poislukien Kanarian saaret | -2 244 871,35  | 1 170,04    | 0,24                   |
| Kreikka                            | -10 044 424,67 | 5 113,55    | 0,63                   |
| Italia                             | 933 502,04     | -452,37     | -0,22                  |
| Israel                             | -897 944,73    | 458,28      | 0,68                   |
| Bulgaria                           | 804 312,76     | -399,26     | -0,49                  |
| Marokko                            | -241 484,12    | 126,87      | 0,18                   |
| Tunisia                            | -1 266 622,50  | 641,61      | 0,84                   |
| Portugali                          | -4 393 946,32  | 2 224,57    | 0,55                   |
| Kypros                             | -1 824 601,51  | 930,22      | 0,19                   |
| Turkki                             | -14 395 427,83 | 7 258,88    | 0,89                   |
| Malta                              | -304 143,46    | 154,75      | 0,42                   |
| Yhdistyneet arabiemiirikunnat      | 920 469,70     | -459,88     | -0,46                  |

Taulukon I korrelaatiokertoimista on nähtävissä se, miten ”aikariippuvaista” matkustaminen eri kohteisiin on ollut. Korrelaatiokerroin r on mitta sille, kuinka hyvin regressiosuoraa voidaan käyttää ”ennustettaessa” tai ”arvatesa” tietyn tilastoyksikön kohdalla selitettävän muuttujan arvoa selittävän muuttujan arvolla. Jos  $r = 0$ , muuttujat ovat korreloimattomia. Välimeren kohdealueiden osalta suomalaisten matkailu on ollut varsin ”trendinomaista”, koska korrelaatiokertoimien arvot ovat melko suuria. Kohteet, joihin suomalaiset ovat korrelaatiokertoimien perusteella arvioituna matkustaneet ”trendinomaisesti” ovat Turkki ( $r = 0,89$ , havaintoja 17), Tunisia ( $r = 0,84$ , havaintoja 24). Jossain määrin trendinomaisesti on matkustettu Israeliin ( $r = 0,68$ , havaintoja 24), Kreikkaan ( $r = 0,63$ , havaintoja 24), Maltalle ( $r = 0,42$ , havaintoja 14), Kanarian saarille ( $r = 0,55$ , havaintoja 24), Portugaliin ( $r = 0,55$ , havaintoja 24), Espanjaan ( $r = 0,47$ , havaintoja 24), Bulgariaan ( $r = -0,49$ , havaintoja 24) ja Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin ( $r = -0,46$ , havaintoja 9).

Kohdealueet, joihin suomalaisten matkailu on ollut huomattavasti vähemmän ”trendinomaista”, ovat Marokko ( $r = 0,18$ , havaintoja 24) ja Kypros ( $r = 0,19$ , havaintoja 21). Laskeva trendi ja lineaarinen riippuvuus charter-matkojen osalta on tunnistettavissa Italian ( $r = -0,22$ , havaintoja 24), Bulgarian ( $r = -0,49$ , havaintoja 24) ja Yhdistyneiden arabiemiirikuntien ( $r = -0,46$ , havaintoja 9) kohdalla. Nämä kohdemaiden suosio ei ole siis ollut nousussa pitkän aikavälin trenditarkastelun perusteella. Taulukon 1 perusteella suomalaiset näyttäisivät matkustaneen hieman enemmän trendimäisesti itäisen Välimeren kohteisiin kuin läntisen Välimeren alueen kohteisiin. Kysynnän suhdannevaihtelut ovat olleet hieman voimakkaampia läntisen Välimeren alueen matkakohteiden kysynnässä. Erityisesti Espanjan ja Portugalin matkojen kohdalla on esiintynyt voimakkaampia suhdannevaihteluja vuosina 1975-1998 kuin esimerkiksi Turkin, Kreikan ja Israelin matkojen kohdalla. Mielenkiintoista on havaita myös se, että suomalaisten Italiaan, Bulgariaan ja Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin suuntautuva charter-lentomatkailu on ollut tilastohavaintojen perusteella pitkällä aikavälillä laskussa.

Taulukossa 2 on esitetty vuosien 1975-1998 havaintojen perusteella lasketun trendin mukainen matkojen lisäys kohdealueittain sekä arvioitu määrällinen lisäys vuosina 1998-2005.

**Taulukko 2.** Vuosien 1975-1998 havaintojen perusteella lasketun trendin mukainen keskimääräinen matkojen lisäys kohdealueittain sekä arvioitu määrällinen lisäys vuosina 1999-2005

| Kohdealueet                           | Matkustamiset   | Trendinmukaiset ennusteet<br>(Base 1975 – 1998) |                |                           |  |
|---------------------------------------|-----------------|---|----------------|---------------------------|--|
|                                       |                 | Matkustamiset                                   | Matkustamiset  | Matkustamisten<br>määrien | Matkustamisten<br>määrien              |
|                                       | Toteutunut 1998 | Ennuste 1999                                    | Ennuste 2005   | Muutokset<br>vuodessa     | Muutokset<br>[1999 - 2005]<br>yhteensä |
| Espanja                               | 260864          | 315 021   | 360 576        | 7 592                     | 53 147                                 |
| Siitä Kanarian saaret                 | 193364          | 220 987   | 259 521        | 6 422                     | 44 957                                 |
| Espanja poislukien<br>Kanarian saaret | 67500           | 94 034  | 101 054        | 1 170                     | 8 190                                  |
| Kreikka                               | 137603          | 177 570   | 208 252        | 5 114                     | 35 795                                 |
| Italia                                | 20471           | 29 214  | 26 499         | -452                      | -3 167                                 |
| Israel                                | 14205           | 18 150  | 20 900         | 458                       | 3 208                                  |
| Bulgaria                              | 6629            | 6 194   | 3 798          | -399                      | -2 795                                 |
| Marokko                               | 5172            | 12 130  | 12 891         | 127                       | 888                                    |
| Tunisia                               | 13039           | 15 960  | 19 810         | 642                       | 4 491                                  |
| Portugali                             | 34939           | 52 978  | 66 325         | 2 225                     | 15 572                                 |
| Kypros                                | 16769           | 34 905  | 40 486         | 930                       | 6 512                                  |
| Turkki                                | 62521           | 115 068   | 158 621        | 7 259                     | 50 812                                 |
| Malta                                 | 3069            | 5 201   | 6 129          | 155                       | 1 083                                  |
| Yhdistyneet<br>arabiemiirikunnat      | 2439            | 1 163   | -1 596         | -460                      | -3 219                                 |
| <b>EM. YHTEENSÄ</b>                   | <b>577 720</b>  | <b>783 553</b>                                  | <b>922 691</b> | <b>23 190</b>             | <b>162 328</b>                         |

Jos suomalaisten ulkomaan matkailu kehittyisi pitkän aikavälin trendin mukaisesti ko. maihin, voimakkainta tulevaisuudessa matkailun volyymin lisäys olisi vuositasolla Espanjaan (7592 matkaa lisää vuodessa), Turkkiin (7259 matkaa lisää vuodessa) sekä Kreikkaan (5114 matkaa lisää

vuodessa). Espanja ja erityisesti Kanarian saaret ovat olleet selvästi suosiossa suomalaisten Välimeren matkailussa. Nämä kohdemaat ovat selvästi kärjessä suomalaisten matkakohteiden listassa. Hyvin merkittävä suomalaisten matkakohde on ollut Portugali, jonne vuosien 1975-1998 trendin mukaan on matkustanut joka vuosi keskimäärin 2225 suomalaista lisää vuodessa. Chartermatkailun osalta Italia, Bulgaria ja Yhdistyneet arabiemiirikunnat ovat vuosina 1975-1998 muuttuneet kohdealueina epäsuosituimmiksi.

On syytä muistaa, että taulukon 2 tulokset kuvaavat pitkän aikavälin trendikehitystä. Tulokset yli- ja aliestimoivat lyhyen aikavälin ulkomaan matkailun kehitystä. Taulukossa 3 on esitetty ns. ennustehaarukka riippuvan muuttujan y:n keskiarvon ja yksittäisen arvon osalta 95 %:n luottamusvälillä.

**Taulukko 3.** Suomalaisten matkustamisten ennusteen 2005 keskiarvot sekä ylä- ja alarajat

| Kohdealueet                        | Yksittäinen y:n arvo |            | Y:n keskiarvo       |          |                     |         |          |
|------------------------------------|----------------------|------------|---------------------|----------|---------------------|---------|----------|
|                                    | Matkustamisten       |            | 95%:n luottamusväli |          | 95%:n luottamusväli |         |          |
|                                    | Ennuste 2005         | Keskivirhe | Alaraja             | Yläaraja | Keskivirhe          | Alaraja | Yläaraja |
| Espanja                            | 360 576              | 120 140    | 111 420             | 609 732  | 60 469              | 235 171 | 485 980  |
| Siitä Kanarian saaret              | 259 521              | 82 174     | 89 103              | 429 940  | 41 359              | 173 747 | 345 296  |
| Espanja poislukien Kanarian saaret | 101 054              | 39 142     | 19 879              | 182 230  | 19 701              | 60 197  | 141 912  |
| Kreikka                            | 208 252              | 52 104     | 100 194             | 316 310  | 26 225              | 153 864 | 262 639  |
| Italia                             | 26 499               | 17 148     | -9 063              | 62 062   | 8 631               | 8 600   | 44 398   |
| Israel                             | 20 900               | 4 139      | 12 315              | 29 484   | 2 083               | 16 579  | 25 220   |
| Bulgaria                           | 3 798                | 6 022      | -8 691              | 16 287   | 3 031               | -2 488  | 10 084   |
| Marokko                            | 12 891               | 5 935      | 583                 | 25 199   | 2 987               | 6 696   | 19 086   |
| Tunisia                            | 19 810               | 3 427      | 12 702              | 26 918   | 1 725               | 16 232  | 23 388   |
| Portugali                          | 66 325               | 28 074     | 8 104               | 124 547  | 14 130              | 37 022  | 95 629   |
| Kypros                             | 40 486               | 36 631     | -36 183             | 117 155  | 19 971              | -1 313  | 82 285   |
| Turkki                             | 158 621              | 24 881     | 105 590             | 211 653  | 15 317              | 125 974 | 191 269  |
| Malta                              | 6 129                | 2 019      | 1 731               | 10 528   | 1 378               | 3 127   | 9 132    |
| Yhdistyneet arabiemiirikunnat      | -1 596               | 4 564      | -12 388             | 9 195    | 3 764               | -10 497 | 7 305    |

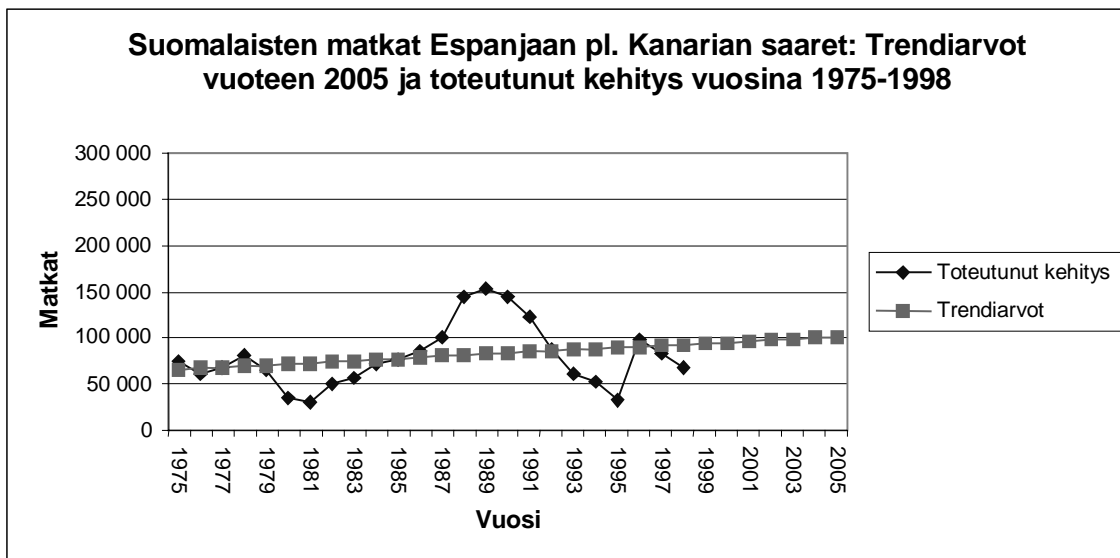
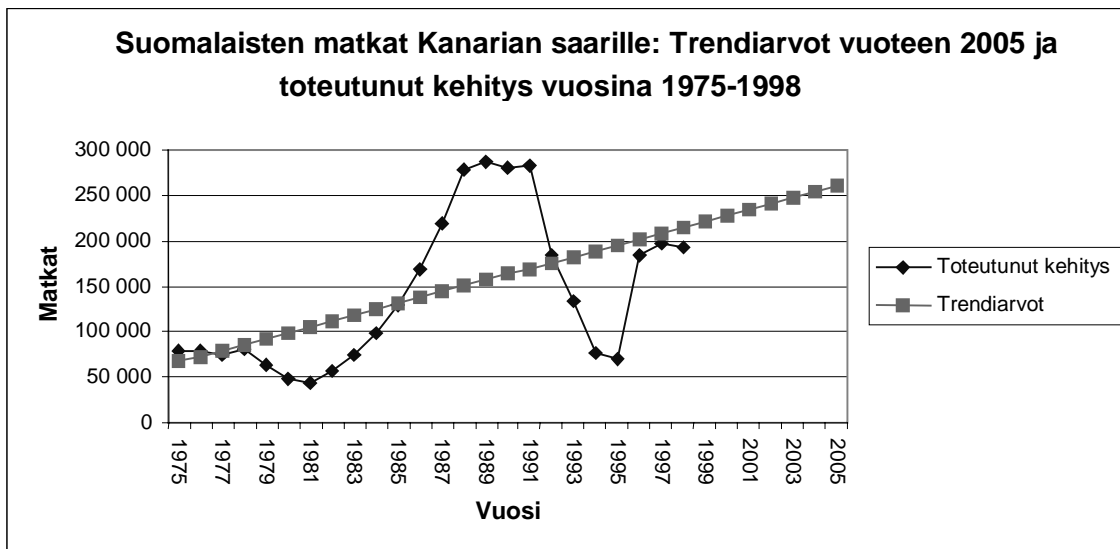
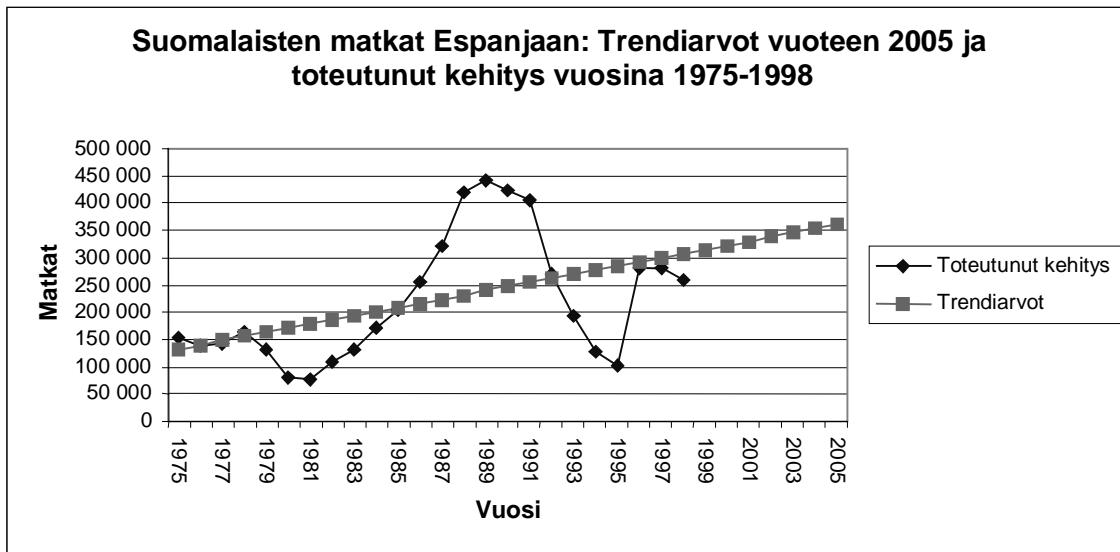
Kuvissa 5a, 6a, 7a, 8a ja 9a on esitetty trendikehitystä kuvaavat suorat vuoteen 2005 saakka ja toteutunut kehitys vuosien 1975-1998 osalta kohdealueittain. Kuvissa 5b, 6b, 7b, 8b ja 9b on esitetty vastaavat suhdannekehitystä kuvaavat aikasarjat, joista on puhdistettu pois trendit. Kuvassa 5a on esitetty suomalaisten matkojen määrällinen kehitys Espanjaan, Kanarian saarille ja Espanjaan pl. Kanarian saaret vuosien 1975-1998 osalta ja trendiarvot vuosille 1975-2005. Vastaavasti suhdannekehitys on esitetty kuvassa 5b.

Kuvista 5a ja 5b voidaan havaita seuraavat suomalaisten Espanjaan suuntautuvan matkailun pääpiirteet. Suomalaisten matkat Espanjaan ovat lisääntyneet vuoteen 1998 mennessä huomattavasti vuodesta 1975. Matkojen määrä on lähes kaksinkertaistunut vuoden 1975 tasosta ja huippuvuonna 1989 peräti noin 450 000 suomalaista kävi Espanjassa. Kanarian saaret on ollut suomalaisten suosikkilomakohde jo kauan. Matkat myös Kanarian saarille ovat yli kaksinkertaistuneet vuoden 1975 tasosta. Myös muiden Espanjan lomakohteiden suosio on määrällisesti pysynyt korkealla tasolla, vaikkakaan matkustamisten kasvu ei ole ollut niin voimakasta kuin Kanarian saarten matkailu. Suomalaisten matkustamisen Espanjaan jäivät alle trendisuoran vuosina 1976-1977 ja vuosina 1979-1985. Espanjaan suuntautuvassa matkailussa koettiin erittäin

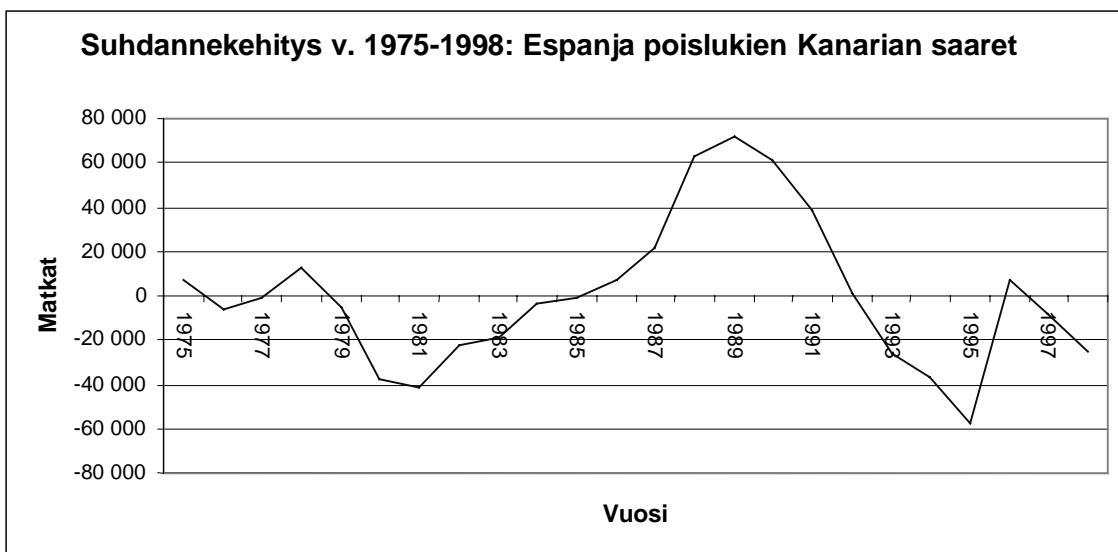
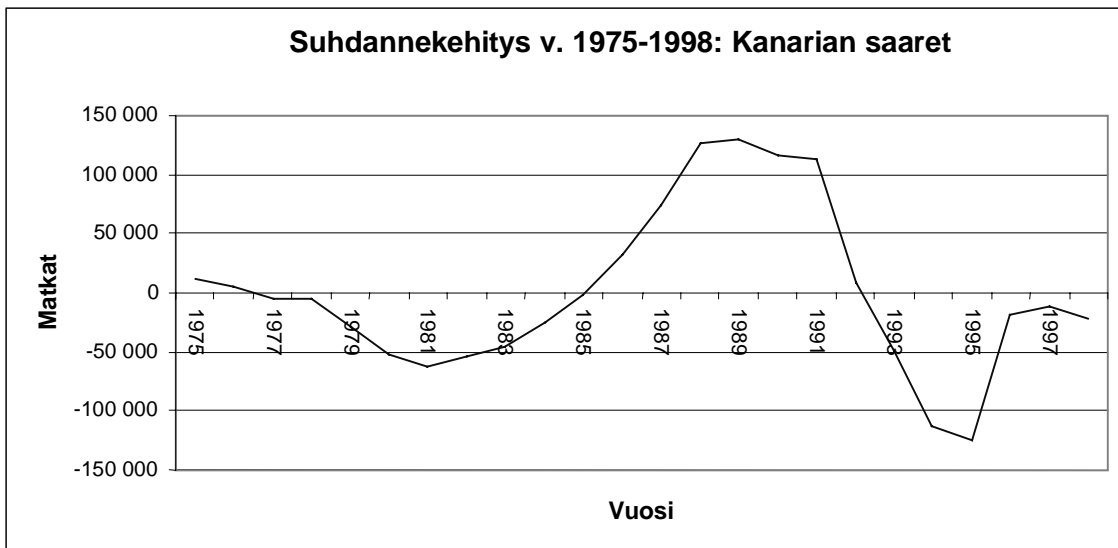
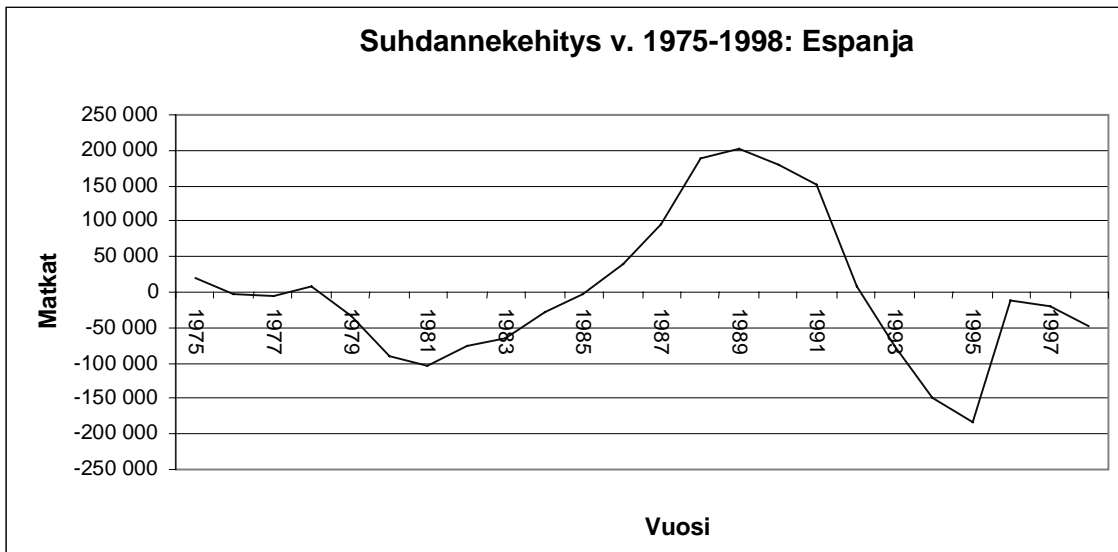
voimakas noususuhdanne vuosina 1986-1992. Noususuhdanne taittui vuonna 1992, mutta lamasta palattiin varsin lähelle trendisuoran matkustamisien määriä vuonna 1996. Vuonna 1996 Kanarian saarille matkustamisten määrä jopa ylitti trendiarvon.



Kuva 5a. Suomalaisen matkat Espanjaan, Kanarian saarille ja Espanjaan pl. Kanarian saaret: Trendiarvot vuoteen 2005 ja toteutunut kehitys vuosina 1975-1998



Kuva 5b. Suomalaisien matkustamisten suhdannekehitys Espanjaan, Kanarian saarille ja Espanjaan pl. Kanarian saaret vuosina 1975-1998



Taulukossa 4 on esitetty tiivistetyssä muodossa historiallinen suhdannekehitys Espanjan, Kanarian saarten ja Espanjan pois lukien Kanarian saaret matkustamisten osalta.

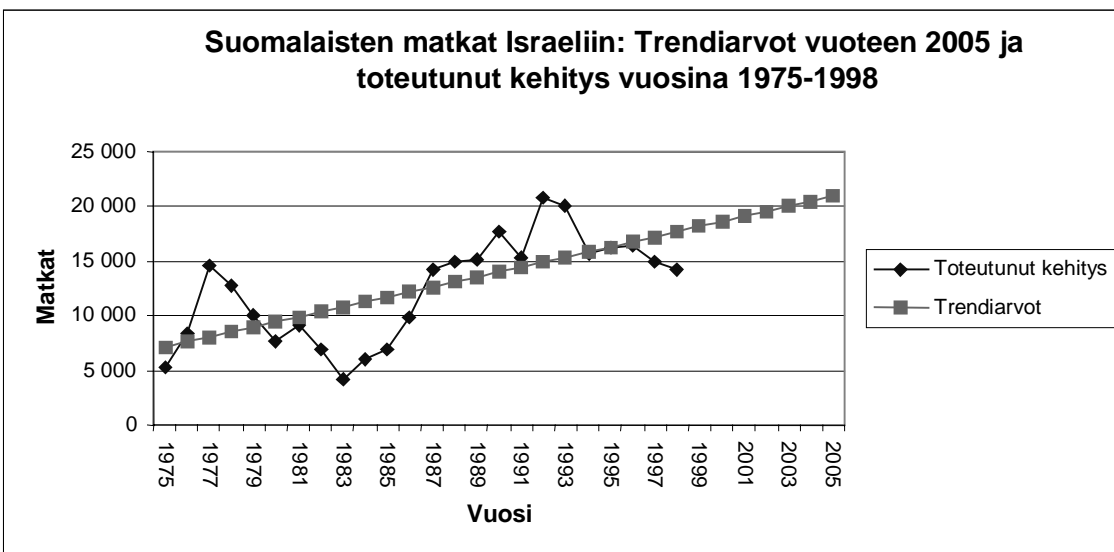
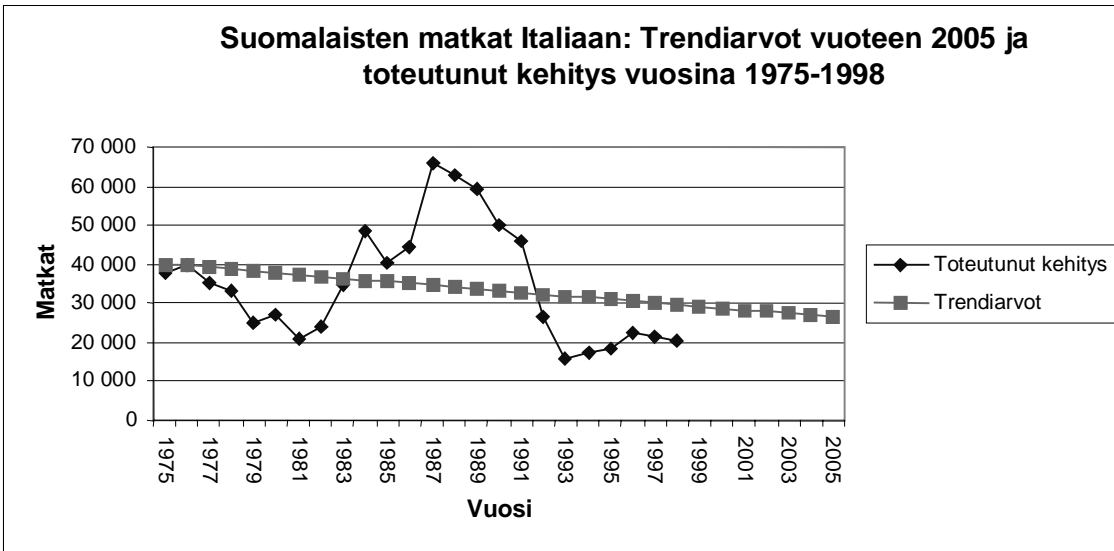
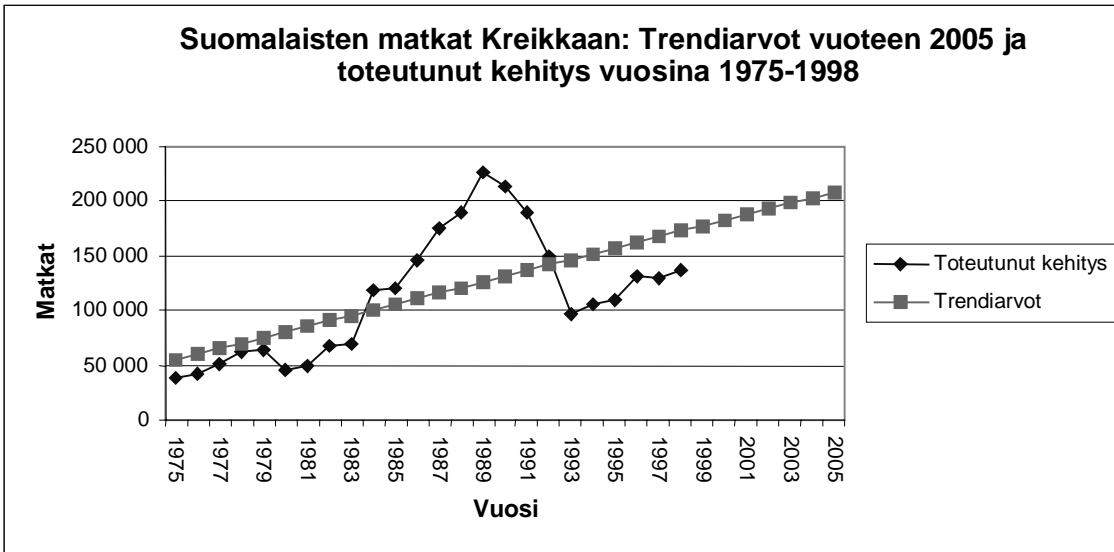
**Taulukko 4.** Suhdannekehitys Espanjan, Kanarian saarten ja Espanjan pl. Kanarian saaret matkustamisten osalta, A = ali trendin, Y = yli trendin vuosina 1975-1998

|                                    | 75 | 76 | 77 | 78 | 79 | 80 | 81 | 82 | 83 | 84 | 85 | 86 | 87 | 88 | 89 | 90 | 91 | 92 | 93 | 94 | 95 | 96 | 97 | 98 |
|------------------------------------|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| <b>Espanja</b>                     | Y  | A  | A  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  |
| <b>Kanarian saaret</b>             | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  |
| <b>Espanja pl. Kanarian saaret</b> | Y  | A  | A  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | Y  | A  | A  |

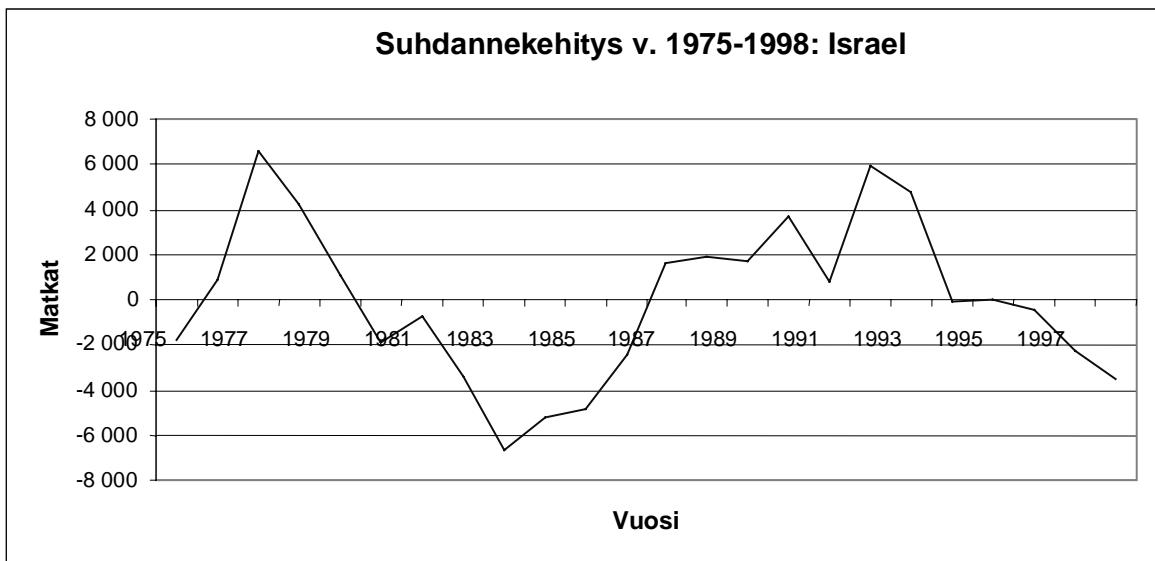
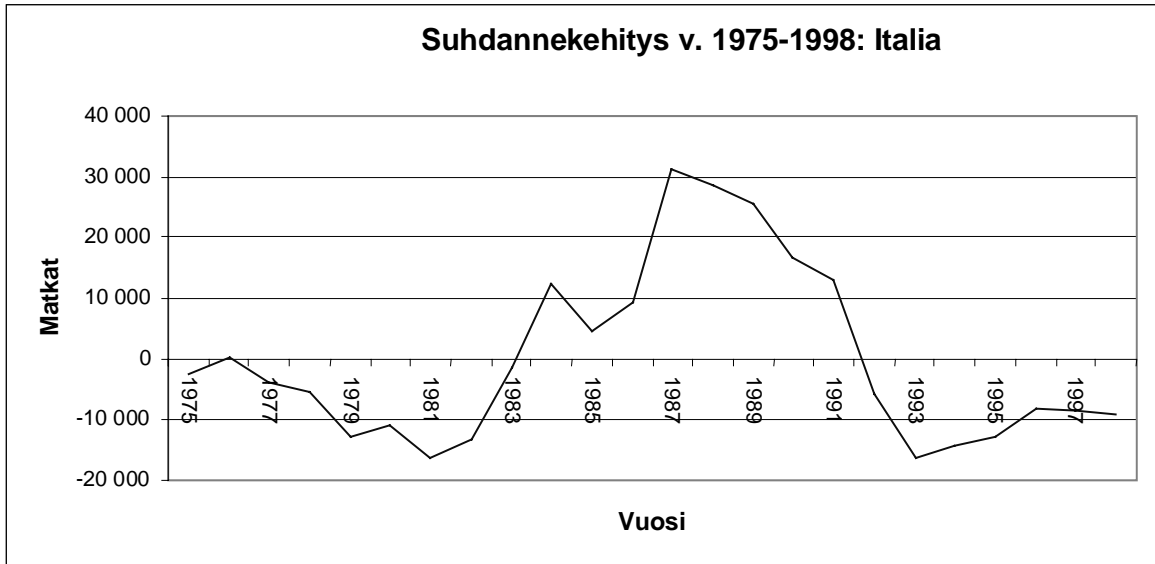
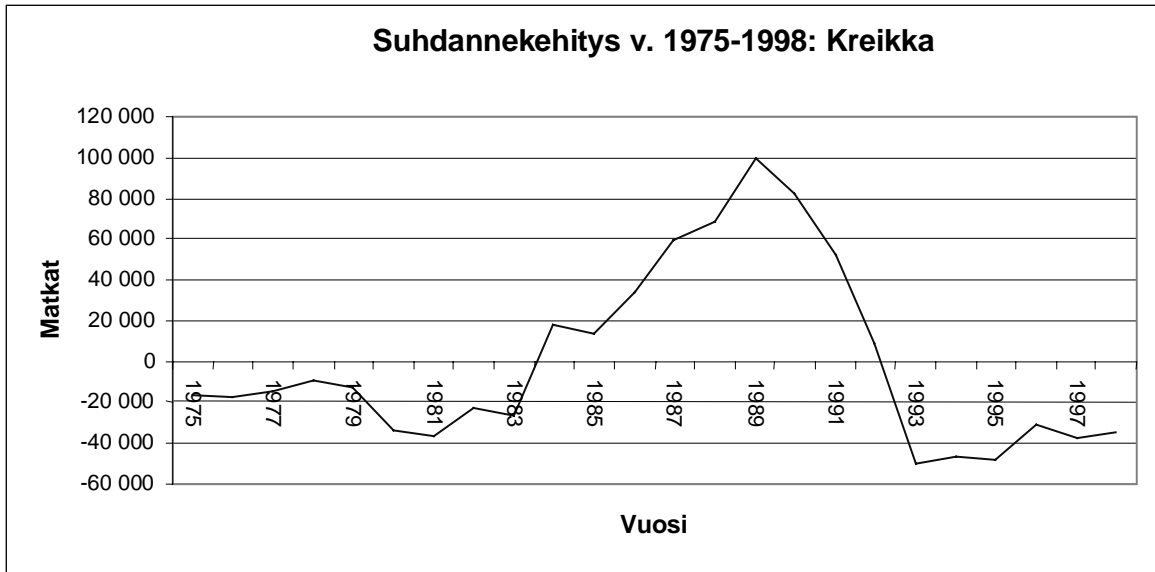
Kuvassa 6a on esitetty suomalaisten matkojen määrällinen kehitys Kreikkaan, Italiaan ja Israeliin vuosien 1975-1998 osalta ja trendiarvot vuosille 1975-2005. Kuvassa 6b on esitetty suhdannekehitys Kreikan, Italian ja Israelin matkustamisten osalta.

Kuvasta 6a voidaan nähdä, että matkat Kreikkaan kasvoivat 1980-luvun alusta aina vuoteen 1989 saakka voimakkaasti. Noususuhdanteen huippuvuotena vuonna 1989 suomalaiset tekivät Kreikkaan yli 200 000 charter-lentomatkaa. Vuosina 1984-1992 koettiin Kreikan matkailussa voimakas noususuhdanne, joka taittui vuonna 1991 (ks. kuva 6b). Vuoden 1993 jälkeen Kreikan matkojen määrä on kuitenkin lähestynyt jo pitkän aikavälin trendisuoran arvoja. Kuvasta voidaan nähdä, että suomalaisten charter-matkat Italiaan ovat olleet pitkällä aikaviiveellä laskussa. Myös Italiaan suuntautuvassa matkailussa koettiin noususuhdanne vuosina 1984-1991, joka taittui vuonna 1991 eli hieman aikaisemmin kuin Kreikan noususuhdanne. Vuoden 1993 jälkeen myös Italian matkojen määrä on lähestynyt trendisuoran arvoja. Kuvasta 6a voidaan nähdä myös suomalaisten matkojen määrällinen kehitys Israeliin. Vielä vuonna 1975 suomalaisten Israelin matkojen määrä oli vähäinen (noin 5000 matkaa), mutta vuonna 1998 määrä oli kohonnut jo lähes 15 000 matkaan. Huippuvuonna 1992 peräti tehtiin Suomesta yli 20 000 charter-matkaa Israeliin. Israeliin suuntautuneessa charter-matkailussa voimakas noususuhdanne jäi hieman lyhyemmäksi (vuodet 1987-1993) kuin Kreikan ja Italian matkailussa.

Kuva 6a. Suomalaisen matkat Kreikkaan, Italiaan ja Israeliin: Trendiarvot vuoteen 2005 ja toteutunut kehitys vuosina 1975-1998



Kuva 6b. Suomalaisen matkustamisen suhdannekehitys Kreikkaan, Italiaan ja Israeliin vuosina 1975-1998



Taulukossa 5 on esitetty tiivistetyssä muodossa historiallinen suhdannekehitys Kreikan, Italian ja Israelin matkustamisten osalta.

**Taulukko 5.** Suhdannekehitys Kreikan, Italian ja Israelin matkustamisten osalta, A = ali trendin, Y = yli trendin vuosina 1975-1998

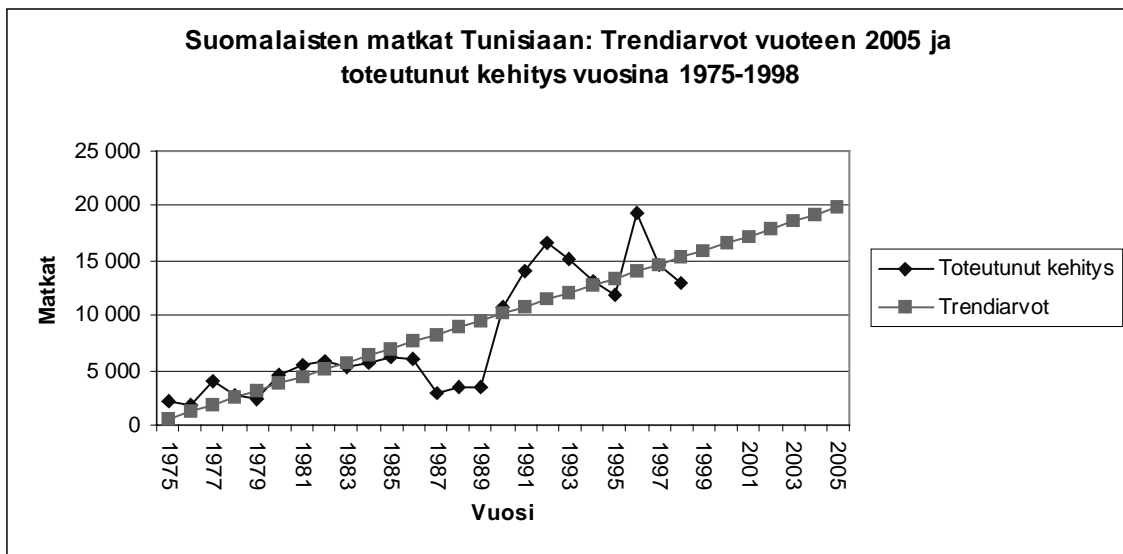
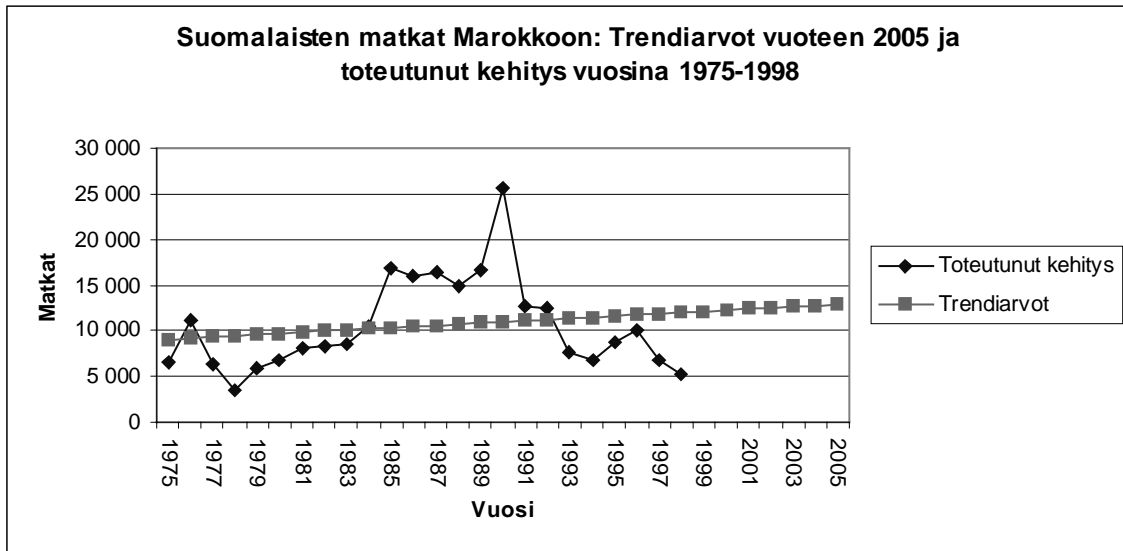
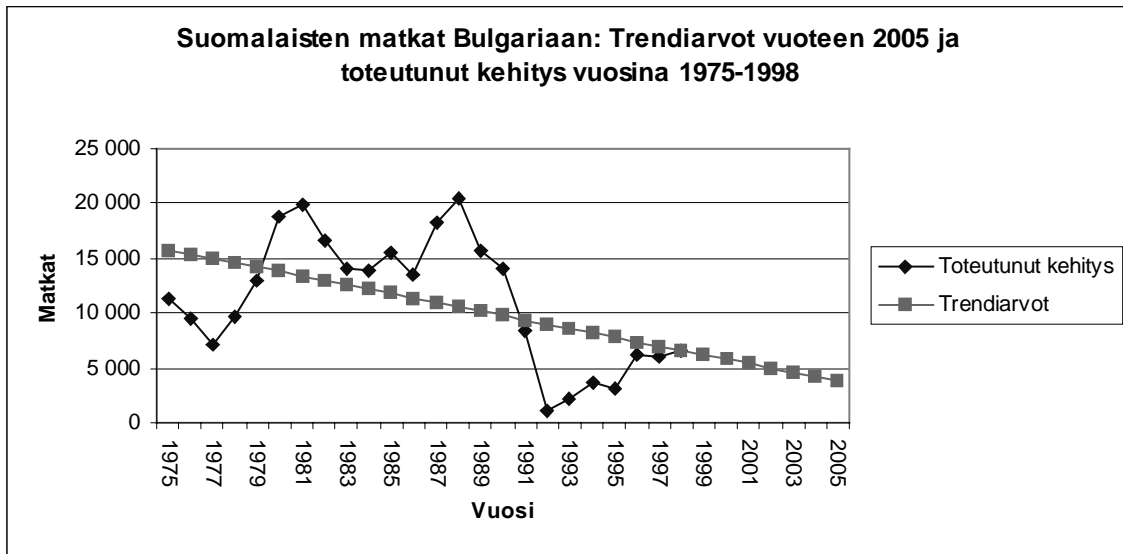
|                | 75 | 76 | 77 | 78 | 79 | 80 | 81 | 82 | 83 | 84 | 85 | 86 | 87 | 88 | 89 | 90 | 91 | 92 | 93 | 94 | 95 | 96 | 97 | 98 |
|----------------|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| <b>Kreikka</b> | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  |
| <b>Italia</b>  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  |
| <b>Israel</b>  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  |

Kuvassa 7a on esitetty suomalaisten matkojen määrällinen kehitys Bulgariaan, Marokkoon ja Tunisiaan vuosien 1975-1998 osalta ja trendiarvot vuosille 1975-2005. Kuvassa 7b on vastaavasti esitetty suhdannekehitys Bulgarian, Marokon ja Tunisian matkustamisten osalta.

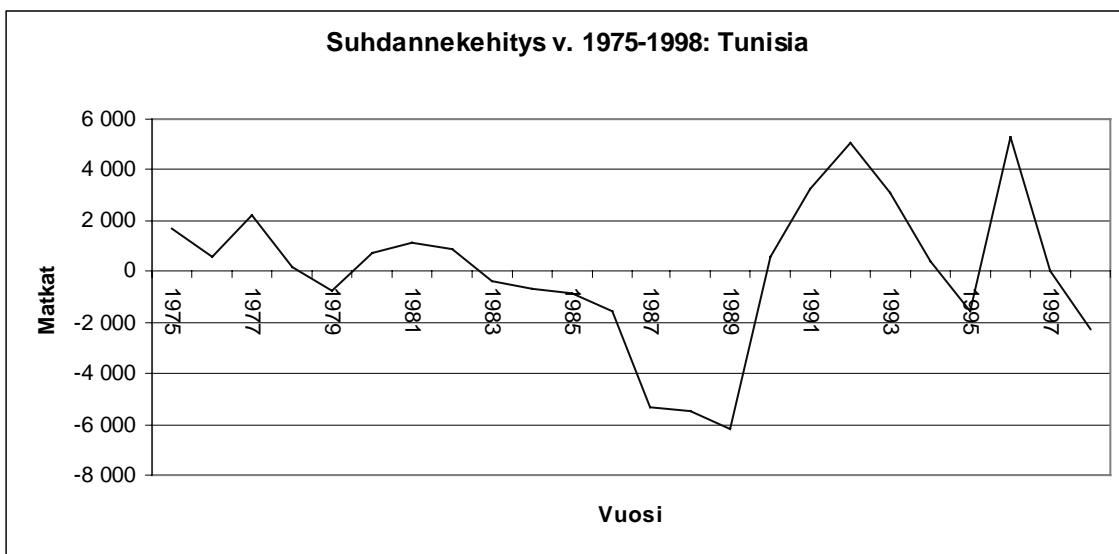
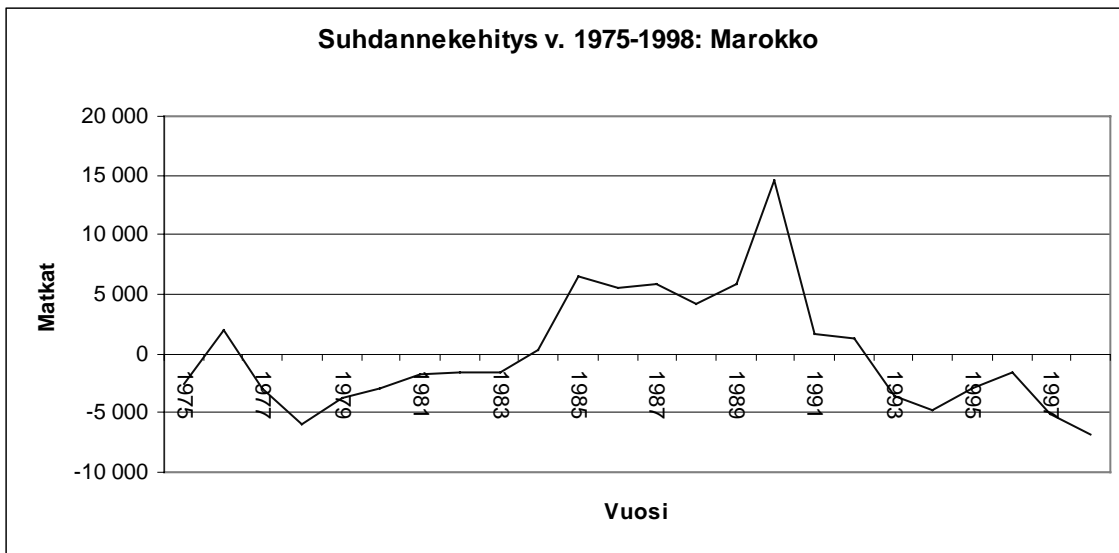
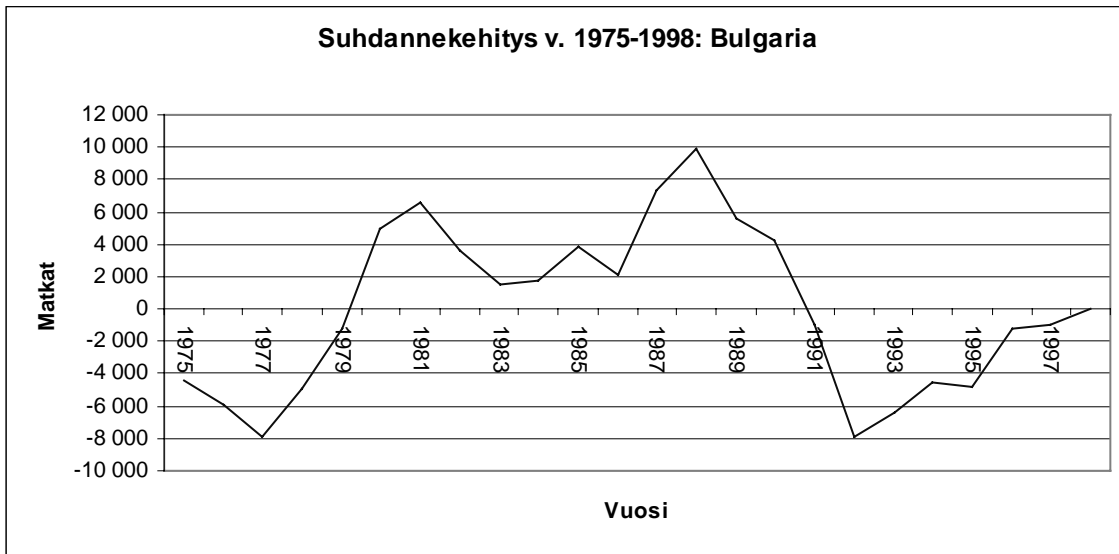
Kuvasta 7a voidaan nähdä, että suomalaisten charter-matkat ovat pitkällä aikavälillä olleet nousussa Marokkoon ja Tunisiaan, mutta laskussa Bulgariaan. Bulgarian matkailussa suhdanteet ovat olleet varsin poikkeuksellisia verrattaessa niitä yleiseen charter-matkailun suhdannekehitykseen. Suhdannekehitys alitti trendiarvot vuosina 1975-1979 ja vuosina 1991-1997 ja ylitti trendiarvot vuosina 1980-1990. Trendiarvot ylitettiin taas vuonna 1998.

Tunisiaan suuntautuva suomalaisten matkailu on voimakkaammassa kasvussa kuin matkailu Marokkoon. Kuvan 7a ja kuvan 7b perusteella näyttää siltä, että Tunisiaan suuntautuvassa matkailussa on koettu noususuhdanne vuosina 1975-1978, 1990-1994 ja vuosina 1996-1997. Trendilaskelmien perusteella laskusuhdanne on ajoittunut vuosille 1983-1989. Lisäksi Tunisian suosio on matkailukohteena notkahtanut alle trendiarvojen vuosina 1979, 1995 ja 1998. Tunisian matkailussa koettiin selkeä kasvuvaihe vuosina 1975-1982, jonka jälkeen kehitys on ollut epävakaampaa suhdannekehityksen osalta.

Kuva 7a. Suomalaisen matkat Bulgariaan, Marokkoon ja Tunisiaan: Trendiarvot vuoteen 2005 ja toteutunut kehitys vuosina 1975-1998



Kuva 7b. Suomalaisien matkustamisten suhdannekehitys Bulgariaan, Marokkoon ja Tunisiaan vuosina 1975-1998





Taulukossa 6 on esitetty suhdannekehitys tiivistetyssä muodossa historiallinen suhdannekehitys Bulgarian, Marokon ja Tunisia matkustamisten osalta.

**Taulukko 6.** Suhdannekehitys Bulgarian, Marokon ja Tunisia matkustamisten osalta, A = ali trendin, Y = yli trendin vuosina 1975-1998

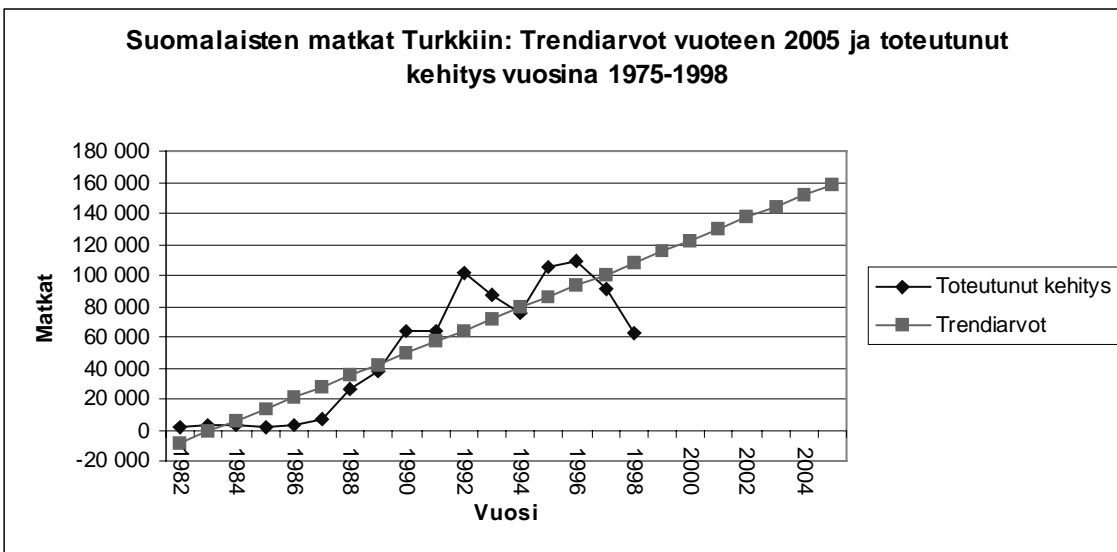
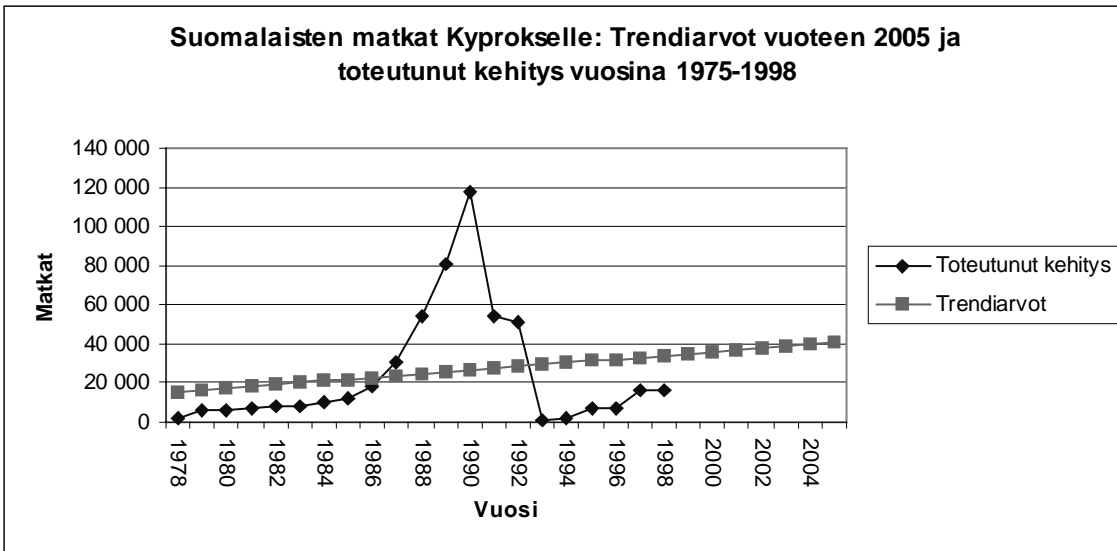
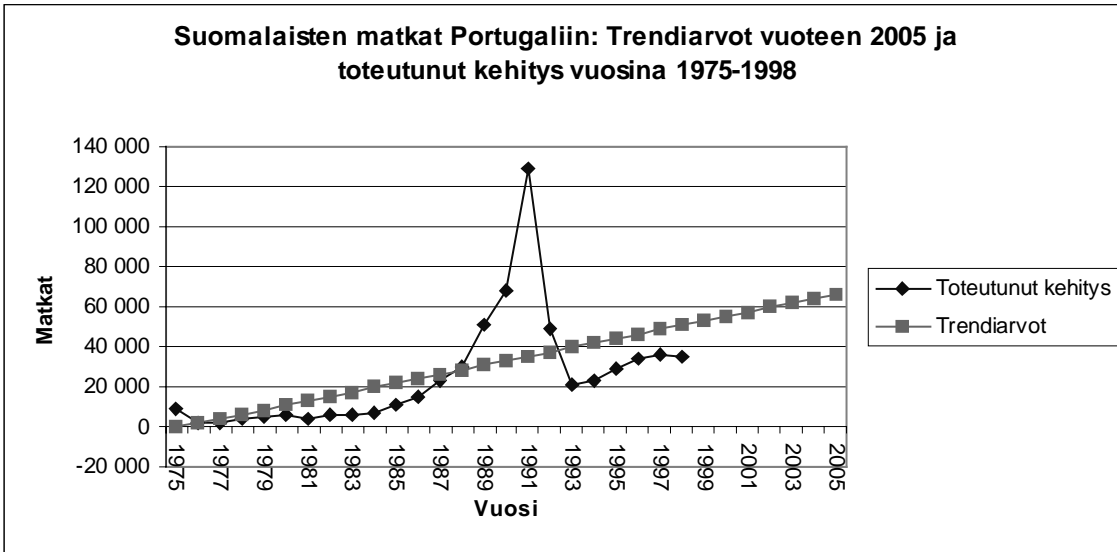
|                 | 75 | 76 | 77 | 78 | 79 | 80 | 81 | 82 | 83 | 84 | 85 | 86 | 87 | 88 | 89 | 90 | 91 | 92 | 93 | 94 | 95 | 96 | 97 | 98 |
|-----------------|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| <b>Bulgaria</b> | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  |
| <b>Marokko</b>  | A  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  |
| <b>Tunisia</b>  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | Y  | Y  | A  |

Kuvassa 8a on esitetty suomalaisten matkojen määrällinen kehitys Portugaliin, Kyprokselle ja Turkkiin vuosien 1975-1998 osalta ja trendiarvot vuosille 1975-2005. Kuvassa 8b on vastaavasti esitetty suhdannekehitys Portugalin, Kyproksen ja Turkin matkustamisten osalta. Kyproksen osalta havainnot kattavat vuodet 1978-1998 ja Turkin osalta vuodet 1982-1998.

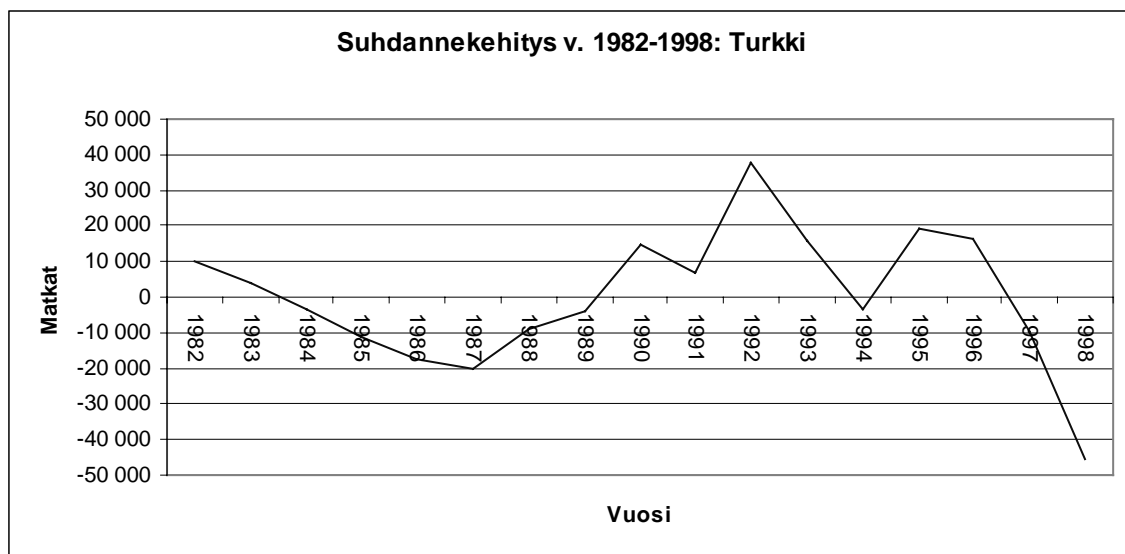
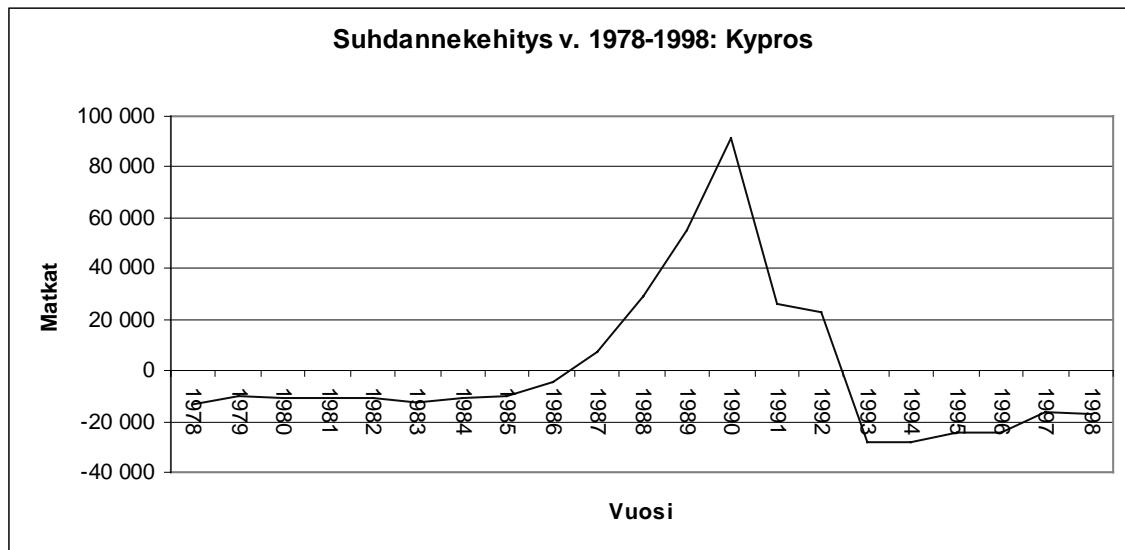
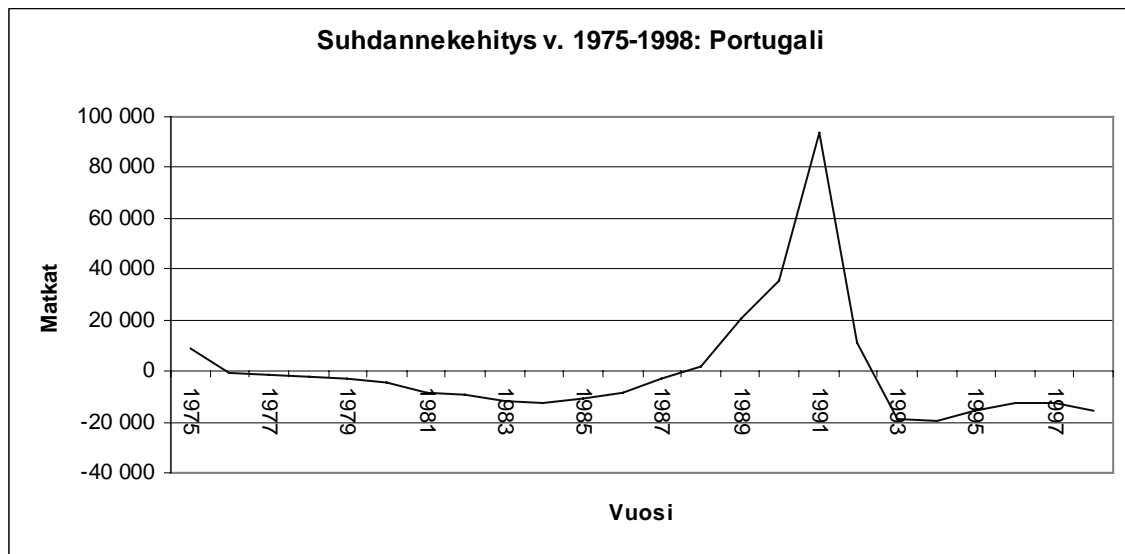
Kuvasta 8a on selvästi nähtävissä, että suomalaisten matkat Portugaliin ja Kyprokselle kasvoivat tasaisesti vuosina 1975-1987. Vuosina 1988-1991 koettiin erittäin voimakas noususuhdanne matkailussa näihin kohteisiin. Kyproksen ja Portugalin matkailussa voidaan puhua selvästä suhdannekehityksen ylikuumenemisestä, koska matkojen määrä kasvoi muutamassa vuodessa peräti kuusinkertaiseksi (noin 20 000 matkustamisesta 120 000 matkustamiseen). Noususuhdanne kääntyi jyrkästi laskusuhdanteeksi vuosina 1991-1993. Portugaliin suuntautuva matkailu on toipunut vuoden 1993 jälkeen lamasta nopeammin kuin charter-matkailu Kyprokselle. Vuonna 1998 Portugaliin suuntautuva matkailu oli saavuttanut jo 40 000 matkan tason. Tämä oli kuitenkin vain kolmasosa vuoden 1991 huipputasosta. Matkustamisen Portugaliin jäivät alle trendiarvojen vuosina 1976-1987 ja 1993-1998 ja suhdanteiden selvä ”ylikuumeneminen” tapahtui vuosina 1988-1992. Suomalaisten matkustamisen Kyprokselle jäivät alle trendiarvojen vuosina 1978-1986 ja 1993-1998 ja suhdanteiden selvä ”ylikuumeneminen” tapahtui vuosina 1987-1992.

Kuvista 8a ja 8b voidaan myös nähdä, että suomalaisten matkat Turkkiin ovat kasvaneet määrällisesti varsin tasaisesti vuosina 1987-1996. Vuonna 1996 noin tehtiin noin 110 000 matkaa Turkkiin. Vuonna 1998 matkustamisen määrä oli laskenut 60 000 charter-matkan tasolle. Suhdannekehityksen yleiskuva on Turkin kohdalla ollut seuraava: matkustamisen jäivät alle trendiarvojen vuosina 1984-1989, vuonna 1994 ja vuosina 1997-1998. Selkeä noususuhdanne koettiin Turkkiin suuntautuvassa matkailussa vuosina 1982-1983 ja vuosina 1990-1993.

Kuva 8a. Suomalaisen matkat Portugaliin, Kyprokselle ja Turkkiin: Trendiarvot vuoteen 2005 ja toteutunut kehitys vuosina 1975-1998



Kuva 8b. Suomalaisen matkustamisen suhdannekehitys Portugaliin, Kyprokselle ja Turkkiin vuosina 1975-1998



Taulukossa 7 on esitetty suhdannekehitys tiivistetyssä muodossa historiallinen suhdannekehitys Portugalin, Kyproksen ja Turkin matkustamisten osalta.

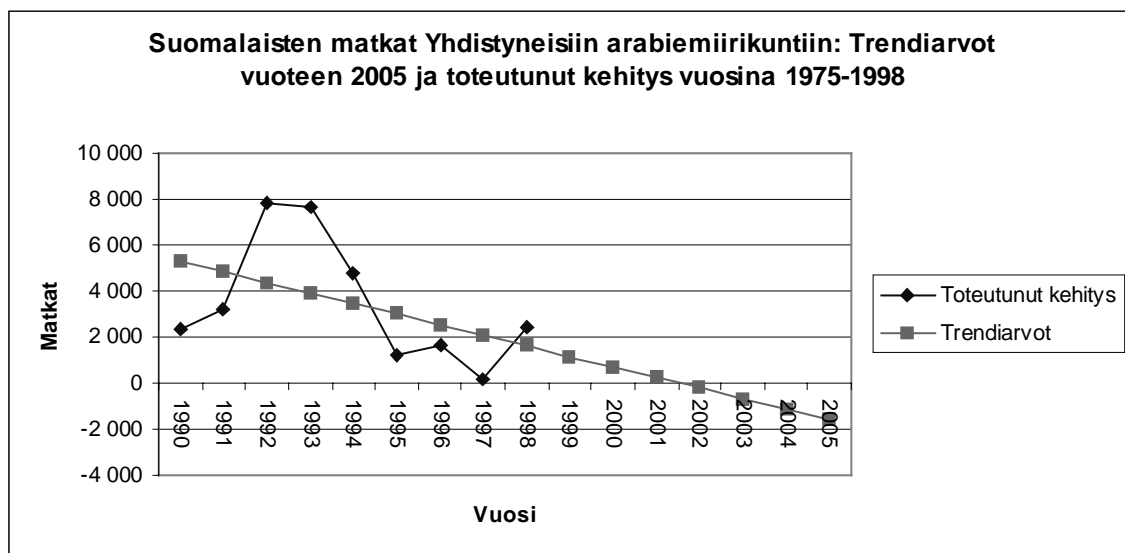
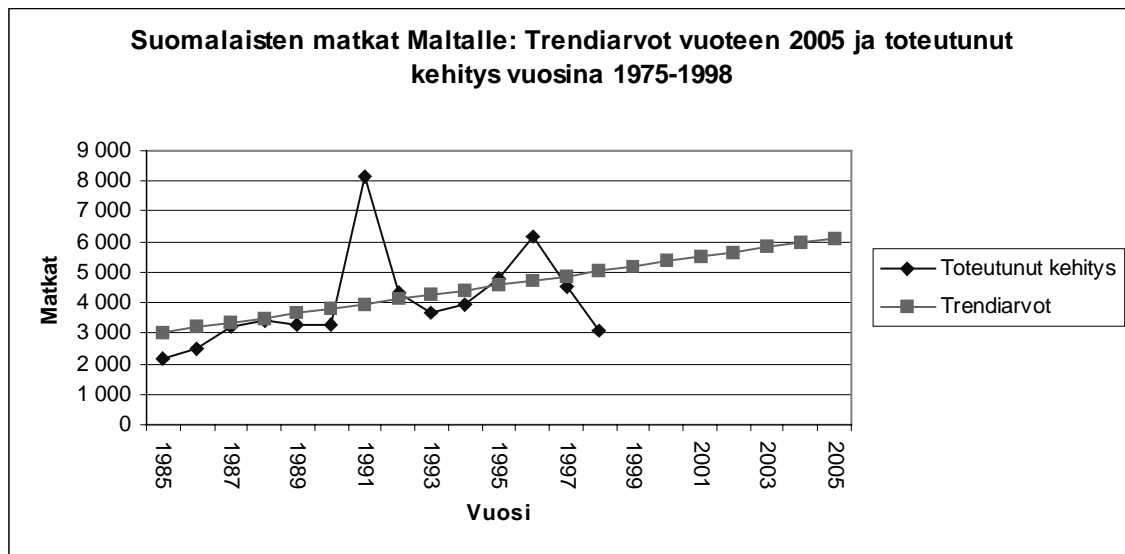
**Taulukko 7.** Suhdannekehitys Portugalin, Kyproksen ja Turkin matkustamisten osalta, A = ali trendin, Y = yli trendin vuosina 1975-1998

|                  | 75 | 76 | 77 | 78 | 79 | 80 | 81 | 82 | 83 | 84 | 85 | 86 | 87 | 88 | 89 | 90 | 91 | 92 | 93 | 94 | 95 | 96 | 97 | 98 |   |
|------------------|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|---|
| <b>Portugali</b> | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A |
| <b>Kypros</b>    | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | A |
| <b>Turkki</b>    | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | Y  | Y  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | Y  | A  | Y  | Y  | A  | A  | A |

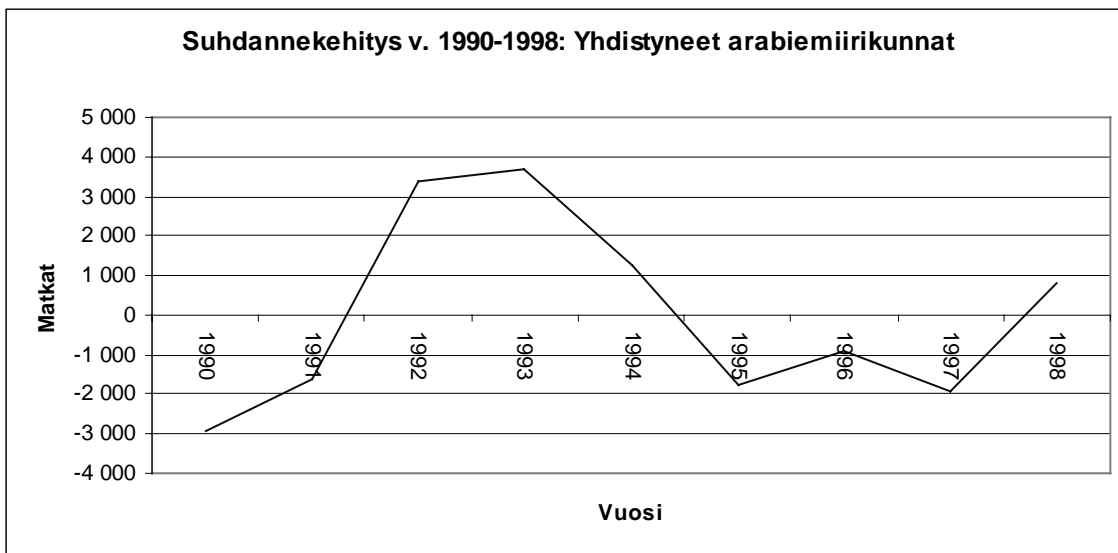
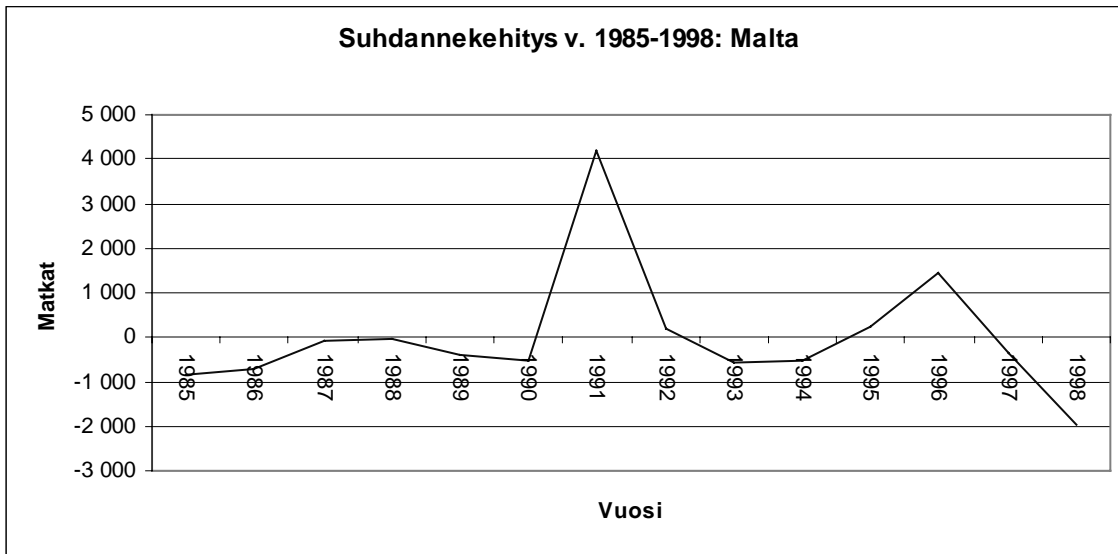
Kuvassa 9a on esitetty suomalaisten matkojen määrällinen kehitys Maltalle vuosien 1985-1998 osalta ja Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin vuosien 1990-1998 osalta. Trendiarvot on esitetty vuosille 1975-2005. Kuvassa 9b on vastaavasti esitetty suhdannekehitys Maltan ja Yhdistyneiden arabiemiirikuntien matkustamisten osalta.

Kuvasta 9a on nähtävissä, että suomalaisten matkailu Maltalle on kehittynyt aika tasaisesti vuosina 1985-1998 lukuun ottamatta vuoden 1991 matkojen määrää. Sen sijaan matkailu Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin on vaihdellut varsin voimakkaasti. Määrällisesti matkat Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin kasvoivat vuosina 1990-1992, mutta sen jälkeen matkojen määrä on ollut jyrkässä laskussa. Kuvasta 9b voidaan havaita, että suomalaisten Maltan matkailussa suhdanteen kuumenivat vuosina 1991-1992 ja pienempi noususuhdanne ajoittui vuosiin 1995-1997. Laskusuhdanne vuosina 1993-1994 jäi lyhyeksi. Arabiemiirikuntiin suuntautuvassa matkailussa koettiin voimakas noususuhdanne vuosina 1992-1994. Tämän noususuhdanteen jälkeen koettiin laskusuhdanne vuosina 1995-1997. Vuonna 1998 Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin suuntautuvassa matkailussa päästiin taas trendiarvojen yläpuolelle.

Kuva 9a. Suomalaisen matkat Maltalle ja Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin: Trendiarvot vuoteen 2005 ja toteutunut kehitys vuosina 1975-1998



Kuva 9b. Suomalaisen matkustamisen suhdannekehitys Maltalle ja Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin vuosina 1975-1998



Taulukossa 8 on esitetty suhdannekehitys tiivistetyssä muodossa historiallinen suhdannekehitys Maltan ja Yhdistyneiden arabiemiirikuntien matkustamisen osalta.

Taulukko 8. Suhdannekehitys Maltan ja Yhdistyneiden arabiemiirikuntien matkustamisen osalta, A = ali trendin, Y = yli trendin vuosina 1985-1998

|                               | 75 | 76 | 77 | 78 | 79 | 80 | 81 | 82 | 83 | 84 | 85 | 86 | 87 | 88 | 89 | 90 | 91 | 92 | 93 | 94 | 95 | 96 | 97 | 98 |
|-------------------------------|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| Malta                         | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | A  | A  | A  | A  | A  | A  | Y  | Y  | A  | A  | Y  | Y  | A  | A  |
| Yhdistyneet arabiemiirikunnat | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | -  | A  | A  | A  | Y  | Y  | Y  | A  | A  | A  | Y  |

## 5. TILASTOLLISIA YLEISTARKASTELUJA VÄLIMEREN CHARTER-MATKAILUSTA

Taulukossa 9 on esitetty vuosia 1975-1998 koskevan tarkastelun perusteella suomalaisten Välimeren alueelle suuntautuvien matkojen määrien keskiarvot, minimiarvot, maksimiarvot, keskipoikkeamat sekä havaintojen lukumäärä kohdealuekohtaisesti. Lisäksi taulukossa on esitetty matkustamisten yhteenlaskettu kumulatiivinen summa vuosilta 1975-1998 käytettävissä olleiden tilastohavaintojen perusteella.

**Taulukko 9.** Kohdealueittainen tarkastelu. Matkustamisten keskiarvo, mediaani, vaihteluväli, minimi, maksimi ja kumulatiivinen summa

|                               | Keskiarvo | Mediaani | Vaihteluväli | Minimi | Maksimi | Kumulatiivinen summa | N  |
|-------------------------------|-----------|----------|--------------|--------|---------|----------------------|----|
| Espanja                       | 220115    | 183539   | 365050       | 75527  | 440577  | 5282765              | 24 |
| Kanarian saaret               | 140706    | 114247   | 242750       | 43817  | 286567  | 3376954              | 24 |
| Kreikka                       | 113651    | 114149   | 187932       | 38116  | 226048  | 2727625              | 24 |
| Italia                        | 34868     | 34068    | 50428        | 15590  | 66018   | 836836               | 24 |
| Israel                        | 12422     | 14232    | 16677        | 4183   | 20860   | 298118               | 24 |
| Bulgaria                      | 11185     | 12134    | 19298        | 1144   | 20442   | 268428               | 24 |
| Marokko                       | 10544     | 8611     | 22047        | 3564   | 25611   | 253056               | 24 |
| Tunisia                       | 7940      | 5773     | 17560        | 1771   | 19331   | 190562               | 24 |
| Portugali                     | 25171     | 17995    | 127644       | 1518   | 129162  | 604095               | 24 |
| Kypros                        | 24672     | 10028    | 116920       | 890    | 117810  | 518117               | 21 |
| Jugoslavia                    | 10499     | 12302    | 14358        | 1034   | 15392   | 199476               | 19 |
| Turkki                        | 49738     | 62521    | 107623       | 1681   | 109304  | 845551               | 17 |
| Jordania                      | 4040      | 3571     | 5983         | 2182   | 8165    | 56561                | 14 |
| Yhdistyneet arabiemiirikunnat | 3462      | 2439     | 7617         | 168    | 7785    | 31161                | 9  |
| Egypti                        | 3227      | 3371     | 3550         | 1192   | 4742    | 19363                | 6  |
| Libanon                       | 2214      | 2805     | 2921         | 162    | 3083    | 8855                 | 4  |

Taulukossa 9 on siis raportoitu suomalaisten Välimeren alueelle suuntautuvaa charter-matkailua koskevat perustilastotiedot eri kohdemaiden osalta. Taulukosta voidaan nähdä se, että suomalaisten charter-matkat ovat eniten suuntautuneet Espanjaan, Kreikkaan, Turkkiin ja Italiaan. Matkustamisten määrällinen vaihtelu on hyvin suurta eri matkakohteiden kohdalla. Suhdannevaihtelut ovat olleet hyvin merkittäviä suomalaisten charter-matkustamisen osalta. Tästä voidaan päätellä, että matkailu on hyvin suhdanneherkkä toimiala.

Taulukossa 10 on raportoitu suomalaisten Välimeren alueen matkustamiskohteiden Top 16 -lista vuosittaisen määrällisen keskiarvon perusteella laadittuna.

**Taulukko 10.** Suomalaisten Välimeren alueen matkustamiskohteiden Top 16 -lista, vuosittainen keskiarvo ja kumulatiivinen summa

|                                  | Top 16    |                                  | Top 16                                |
|----------------------------------|-----------|----------------------------------|---------------------------------------|
|                                  | Keskiarvo |                                  | Kumulatiivinen summa,<br>v. 1975-1998 |
| Espanja                          | 220115    | Espanja                          | 5282765                               |
| Kanarian saaret                  | 140706    | Kanarian saaret                  | 3376954                               |
| Kreikka                          | 113651    | Kreikka                          | 2727625                               |
| Turkki                           | 49738     | Turkki                           | 845551                                |
| Italia                           | 34868     | Italia                           | 836836                                |
| Portugali                        | 25171     | Portugali                        | 604095                                |
| Kypros                           | 24672     | Kypros                           | 518117                                |
| Israel                           | 12422     | Israel                           | 298118                                |
| Bulgaria                         | 11185     | Bulgaria                         | 268428                                |
| Marokko                          | 10544     | Marokko                          | 253056                                |
| Jugoslavia                       | 10499     | Jugoslavia                       | 199476                                |
| Tunisia                          | 7940      | Tunisia                          | 190562                                |
| Jordania                         | 4040      | Jordania                         | 56561                                 |
| Yhdistyneet<br>arabiemiirikunnat | 3462      | Yhdistyneet<br>arabiemiirikunnat | 31161                                 |
| Egypti                           | 3227      | Egypti                           | 19363                                 |
| Libanon                          | 2214      | Libanon                          | 8855                                  |

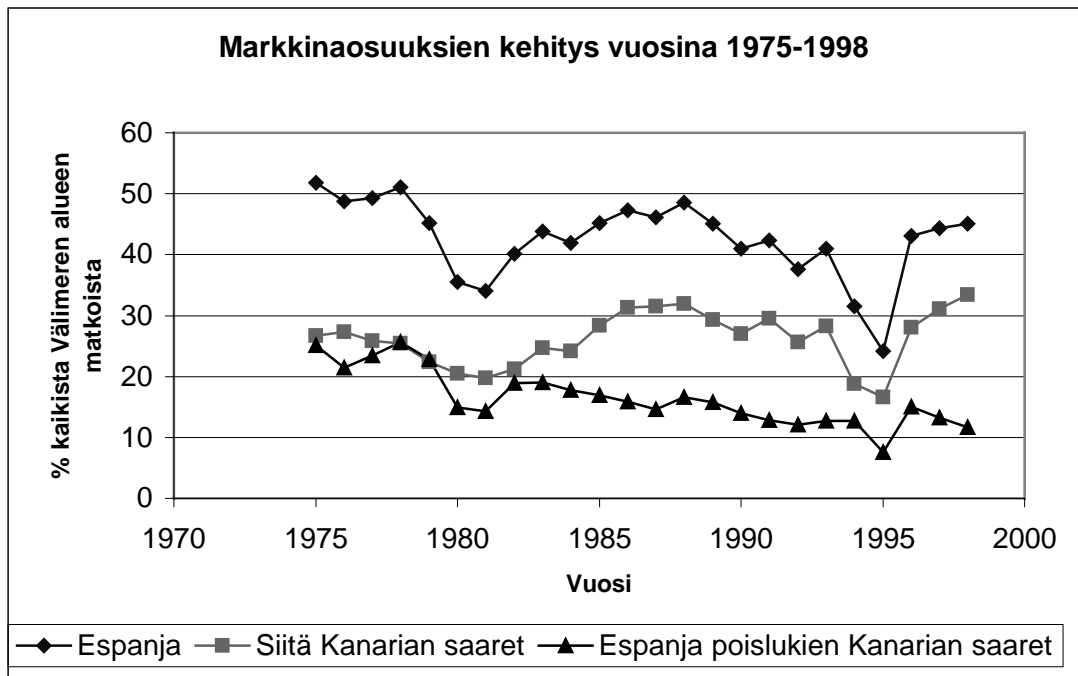
Vuosien 1975-1998 tilastollisten havaintojen perusteella laskettujen vuosikeskiarvojen perusteella arvioituna suomalaisten matkat ovat suuntautuneet vuosina 1975-1998 voimakkaimmin (Top 10 suuruusjärjestyksessä) Espanjaan (220 115 matkaa), Kreikkaan (113 651 matkaa), Turkkiin (49 738 matkaa), Italiaan (34 868 matkaa), Portugaliin (25 171 matkaa), Kyprokselle (24 672 matkaa), Israeliin (12 422 matkaa), Bulgariaan (11 185 matkaa), Jugoslaviaan (10 499 matkaa) ja Marokkoon (10 544 matkaa). On mielenkiintoista havaita, että suomalaiset ovat matkustaneet keskimäärin hieman enemmän Kanarian saarille kuin Kreikkaan. Tämä kertoo Kanarian saarten voimakkaasta suosiosta suomalaisten keskuudessa.



## 6. KOHDEALUEITTAISET VÄLIMEREN ALUEEN CHARTER-MATKOJEN MARKKINA-OSUUDET

Kuvassa 10 on esitetty markkinaosuusien kehitys Espanjaan, Kanarian saarille ja Espanjaan pois lukien Kanarian saaret. Suhteelliset markkinaosuudet on laskettu kaikista Välimeren alueelle suuntautuvista charter-matkoista.

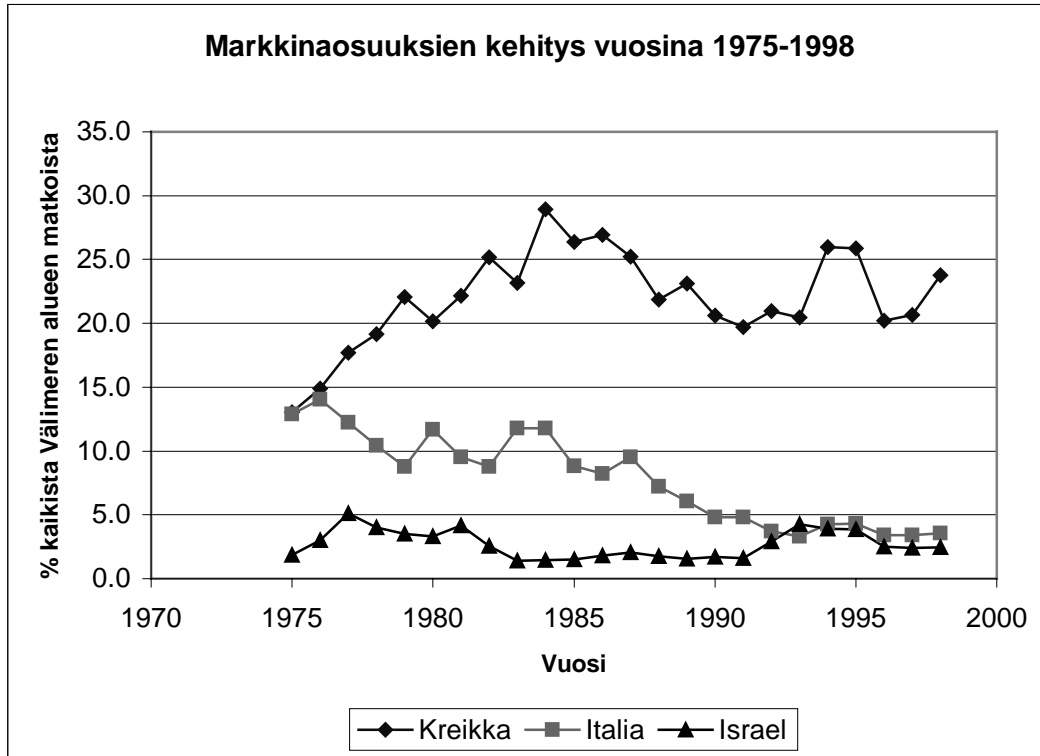
Kuva 10. Markkinaosuusien kehitys Espanjaan, Kanarian saarille ja Espanjaan pois lukien Kanarian saaret suuntautuvien matkustamisen osalta



Kuvasta 10 voidaan nähdä, että suomalaisten matkustamiset ovat markkinaosuusien perusteella arvioituna suuntautuneet hieman vähemmän manner-Espanjaan kuin Kanarian saarille. Espanjan kokonaismarkkinaosuus kaikista suomalaisten Välimeren alueelle suuntautuvista matkoista on vaihdellut n. 25 % - 50 %:n välillä. Korkeimmillaan Espanjan markkinaosuus oli vuonna 1975, jolloin markkinaosuus oli peräti yli 50 %. Alhaisimmillaan markkinaosuus oli vuonna 1995, jolloin se oli n. 25 % kaikista Välimeren alueelle suuntautuvista charter-matkoista.

Kuvassa II on esitetty markkinaosuuksien kehitys Kreikkaan, Italiaan ja Israeliin suuntautuvien matkojen osalta.

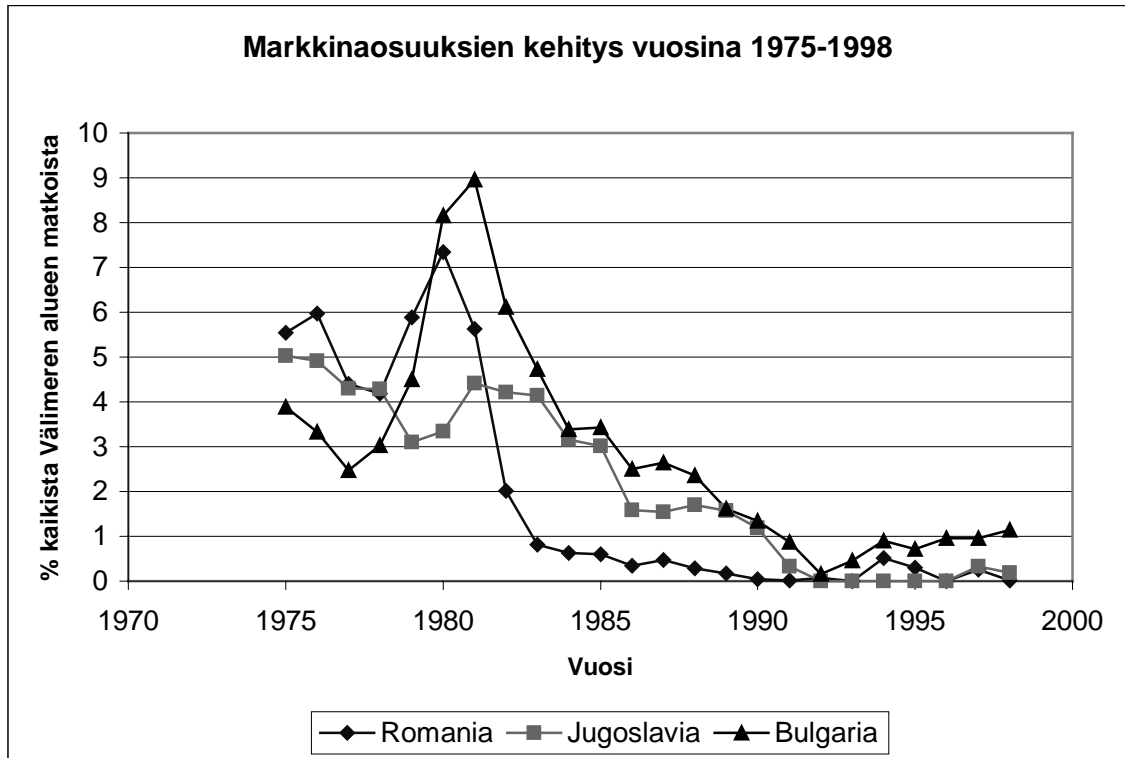
Kuva II. Markkinaosuuksien kehitys Kreikkaan, Italiaan ja Israeliin suuntautuvien matkustamisen osalta



Kuvasta II voidaan nähdä selvästi se, että Kreikkaan suuntautuvien matkojen markkinaosuus on vaihdellut n. 13 % - 29 %:n välillä. Italiaan suuntautuvien matkojen markkinaosuus on ollut pitkällä aikavälillä laskusuunnassa. Se on vaihdellut 4 % - 15 %:n markkinaosuuden vaiheilla. Israelin markkinaosuus on pitkällä aikavälillä pysynyt suhteellisen vakaana. Se on vaihdellut n. 1 % - 5 %:n markkinaosuuden tasolla.

Kuvassa 12 on esitetty markkinaosuuksien kehitys Romaniaan, Jugoslaviaan ja Bulgariaan suuntautuvien matkojen osalta.

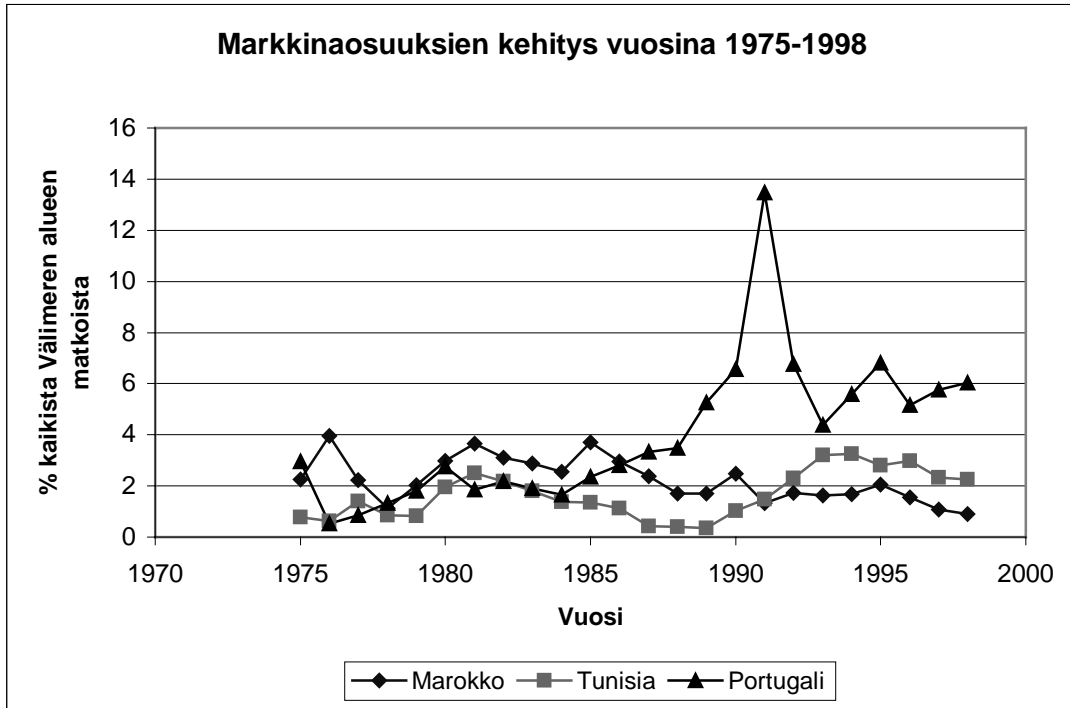
Kuva 12. Markkinaosuuksien kehitys Romaniaan, Jugoslaviaan ja Bulgariaan suuntautuvien matkustamisen osalta



Kuvasta 12 voidaan nähdä markkinaosuuksien kehitys Romanian, Jugoslavian ja Bulgarian osalta. Bulgarian markkinaosuus suomalaisten charter-matkoista Välimeren alueelle on vaihdellut n. 1 % - 9 % välillä. Korkeimmillaan se oli vuonna 1981. Tämän huippuvuoden jälkeen Bulgarian markkinaosuus on laskenut huomattavasti. Samansuuntainen kehitysura on nähtävissä myös Romanian kohdalla. Romanian markkinaosuus on vaihdellut n. 1 % -7 % välillä. Jugoslavian markkinaosuus on vaihdellut tarkastelujaksolla 0 % - 5 % välillä. Näiden maiden kohdalla epävakaat yhteiskunnalliset olot ja maiden sisäiset konfliktitilanteet ovat vaikuttaneet niiden suosioon matkailukohteena suomalaisten keskuudessa. Matkailu romahti näiden kohtemaiden kohdalla 1980-luvun alussa.

Kuvassa 13 on esitetty markkinaosuuksien kehitys Marokkoon, Tunisiaan ja Portugaliin suuntautuvien matkojen osalta.

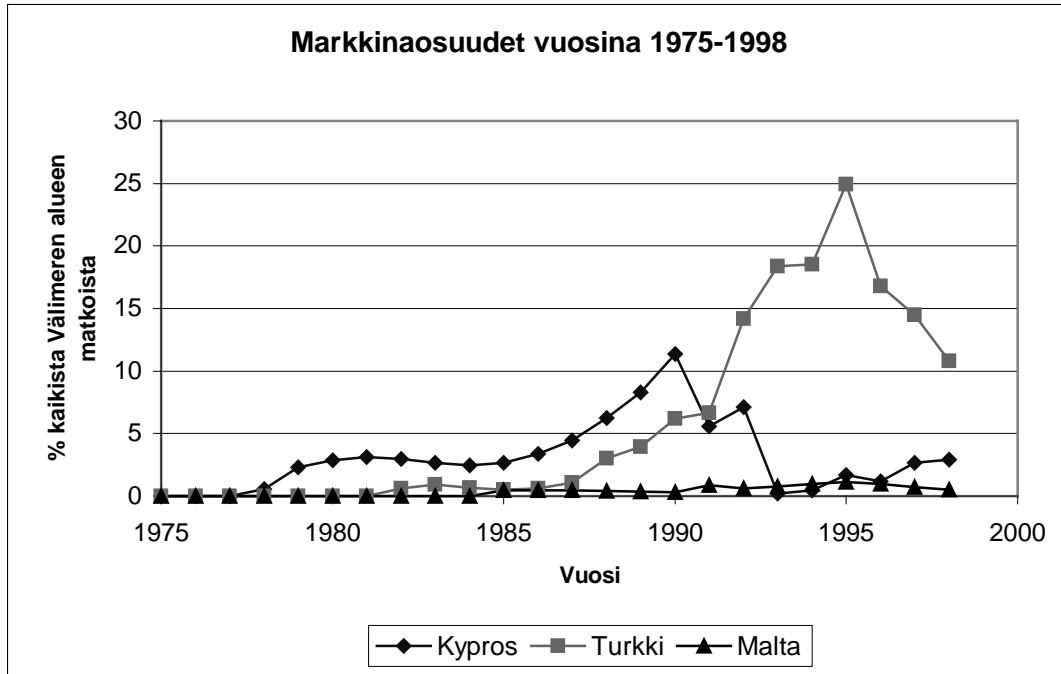
Kuva 13. Markkinaosuuksien kehitys Marokkoon, Tunisiaan ja Portugaliin suuntautuvien matkustamisen osalta



Kuvassa 13 on raportoitu markkinaosuuksien kehitys Marokon, Tunisian ja Portugalin osalta. Portugalin markkinaosuus on vaihdellut peräti 0,5 % - 13,5 %:n välillä tarkastelujaksolla. Vuonna 1991 Portugalin markkinaosuus oli melkein 14 % kaikista suomalaisten Välimeren matkoista. Marokon ja Tunisian markkinaosuudet ovat tarkasteluajanjaksolla jääneet alle 4 %:n. Korkeimmillaan Marokon markkinaosuus oli vuonna 1976, jolloin se oli n. 4 %. Alhaisimmillaan se on jäänyt alle 1 %:n. Tunisian markkinaosuus on vaihdellut 0 % - 3,5 %:n välillä. Viime vuosina Tunisian suosio suomalaisten matkailukohteena markkinaosuuden perusteella tarkasteltuna on ollut vakaa ja se on vaihdellut 2 % - 3 %:n välillä.

Kuvassa 14 on esitetty markkinaosuuksien kehitys Kyprokselle, Turkkiin ja Maltalle suuntautuvien matkojen osalta.

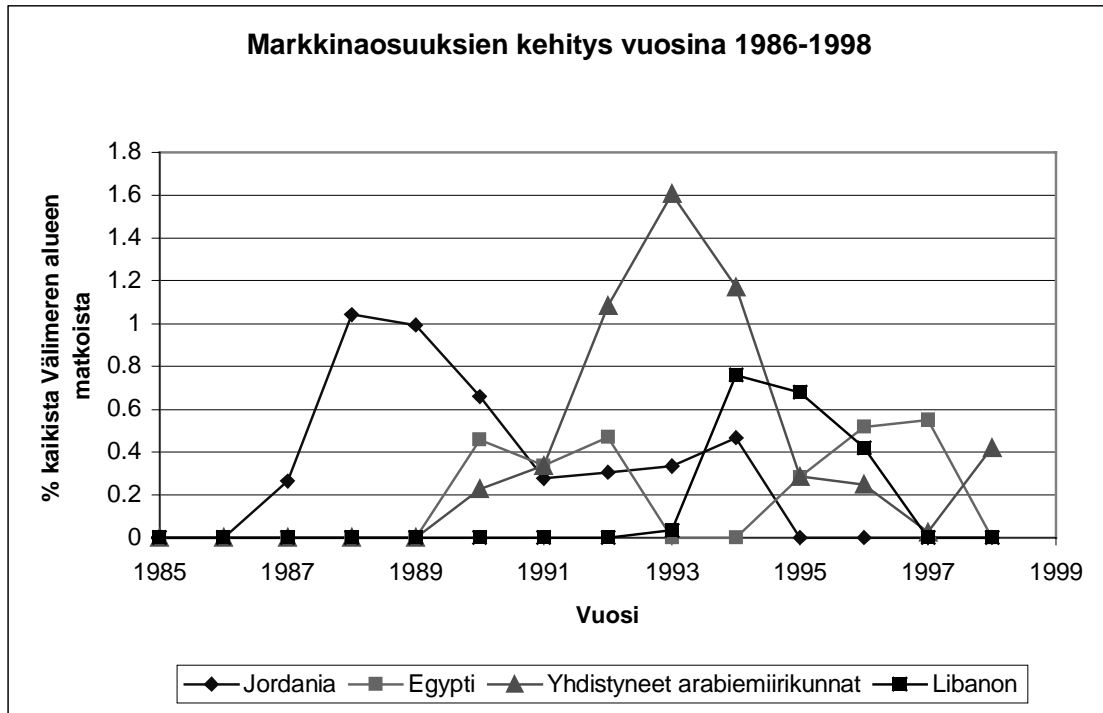
Kuva 14. Markkinaosuuksien kehitys Kyprokselle, Turkkiin ja Maltalle suuntautuvien matkustamisen osalta



Kuvassa 14 on raportoitu Kyproksen, Turkin ja Maltan markkinaosuuden suomalaisten tekemistä Välimeren matkoista. Turkin markkinaosuus on ollut korkeimmillaan peräti 25 % vuonna 1995. Suomalaisten keskuudessa Turkki löi matkailun kohdemaana itsensä lävitse 1980-luvun lopulla. 1990-luvulla Turkin markkinaosuus on vaihdellut aika voimakkaasti, noin 5 % - 25 %:n välillä. Kypros löi itsensä lävitse suomalaisten matkailukohteena jo 1980-luvun alussa. Sen markkinaosuus on vaihdellut noin 0 % - 11 %:n välillä tarkasteluajanjaksolla. Maltan suosio suomalaisten Välimeren matkakohteena on toistaiseksi jäänyt alhaiselle tasolle eli alle 1 %:iin. Kypros menetti markkinaosuutta merkittävästi 1990-luvun alussa. Samoin Turkin markkinaosuus laski huippulukemista 1990-luvun lopussa.

Kuvassa 15 on esitetty markkinaosuuksien kehitys Jordaniaan, Egyptiin, Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin ja Libanoniin suuntautuvien matkojen osalta.

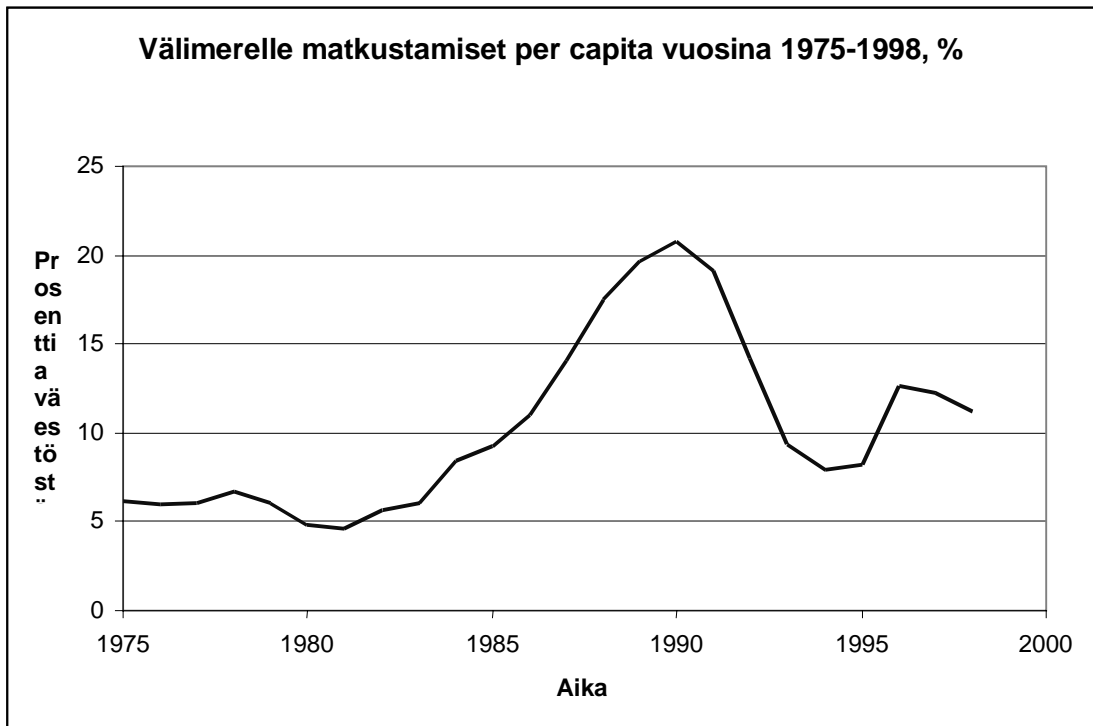
Kuva 15. Markkinaosuuksien kehitys Jordaniaan, Egyptiin, Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin ja Libanoniin suuntautuvien matkustamisen osalta



Kuvassa 15 on raportoitu Jordanian, Egyptin, Yhdistyneiden arabiemiirikuntien ja Libanonin markkinaosuudet v. 1986-1998. Näiden maiden markkinaosuudet ovat vaihdelleet 0 % - 1,6 %:n välillä. Tästä voidaan päätellä, että nämä kohdemaat eivät ole toistaiseksi nousseet suomalaisten suosituimpien charter-matkakohteiden joukkoon. Matkailun kehitys muihin kohdemiin on ollut epävakaata.

Jos halutaan vielä lopuksi tarkastella sitä, kuinka paljon Välimeren matkoja on tehty suhteessa Suomen väestömäärään tarkasteluajanjaksolla, voidaan esittää kuva 16, jossa Välimeren alueelle matkustamiset per capita on raportoitu. (Matkailukehitys 1978, 1981, 1984, 1987, 1989; Matkailutilasto 1997-1999; Tilastokeskus 1999).

Kuva 16. Välimerelle matkustamiset per capita vuosina 1975-1998



Kuva 16 esittää sitä, miten monta matkaa on tehty suhteessa koko väestön määrään. Suhdeluku ei kuitenkaan kerro sitä, kuinka moni suomalainen koko väestöstä on (prosentuaalisesti arvioituna) käynyt Välimeren lomakohteissa tarkasteluajanjaksolla. Todellisten matkustamisten suhteellinen prosentuaalinen osuus on siis alle esitetyn prosenttiluvun. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että periaatteessa sama Suomen kansalainen on voinut tehdä useampiakin matkoja vuoden aikana. Kyseessä on siis suuntaa antava suhdeluku matkustamisintensiteetistä. Kuva 16 kertoo, että tietyssä mielessä matkailumahdollisuuksien ”demokratisoituskehitys” saavutti huippunsa vuonna 1990, jonka jälkeen se alkoi laskea merkittävässä määrin. Tässä mielessä voimme puhua murrosajasta.

## 7. YHTEENVETO

### 7.1. Matkailun trendien yleiskehitys

Vuosina 1975-1998 Välimeren alueelle suuntautuva matkustaminen on kasvanut 97 prosenttia ja muualle suuntautuva matkustaminen on kasvanut hieman voimakkaammin eli 117 prosenttia. Välimeren alueelle suuntautuvan seuramatkailun osalta voidaan todeta, että pitkän aikavälin trendi on ollut nouseva, mutta 1990-luvun alussa koettiin merkittävä murrosvaihe (erittäin syvä taloudellinen lama Suomessa), jolloin nouseva trendi taittui. Tällöin matkustamisten kokonaismäärä laski runsaasta miljoonasta matkustamisesta alle 500 000 matkustamiseen eli määrä puolittui. Vuonna 1995 matkustamisten määrä kääntyi nousuun kohti pitkän aikavälin trendisuoraa. Kuitenkaan vuonna 1998 ei Välimeren alueelle suuntautuviin matkustamisissa ollut saavutettu pitkän aikavälin trendiä. Pitkällä aikavälillä Välimeren alueen markkinaosuus on hieman laskenut suhteessa muualle suuntautuvaan matkailuun.

Tutkimuksen tuloksia arvioitaessa on syytä muistaa, että tutkimuksen tilastoaineisto käsittää pelkästään charter-lentomatkat. Tämä tarkoittaa sitä, ettei tilastoaineistoissa ole laskettu Välimeren maihin suuntautuvia reittilentomatkvoja.

### 7.2. Voimakkaimmat trendien mukaiset kasvut ja laskut

Tilastojen perusteella voimakkain määrällinen kasvu on tapahtunut Kanarian saarille. Seuraavaksi nopeammin määrällistä kasvua on tapahtunut vuosien 1975-1998 aikana Kreikkaan, Turkkiin ja Portugaliin. Maat, jotka ovat eniten menettäneet asemiaan ovat Italia, muu Espanja, Bulgaria ja Marokko.

Suomalaisten matkat ovat pitkällä aikavälillä eniten suuntautuneet (kumulatiivisen summan perusteella arvioituneena) Espanjaan, Kreikkaan, Turkkiin ja Italiaan. Italian suhteellinen merkitys suomalaisten charter-matkojen kohteena on ollut laskussa.

### 7.3. Suhdannekehityksen pääpiirteet

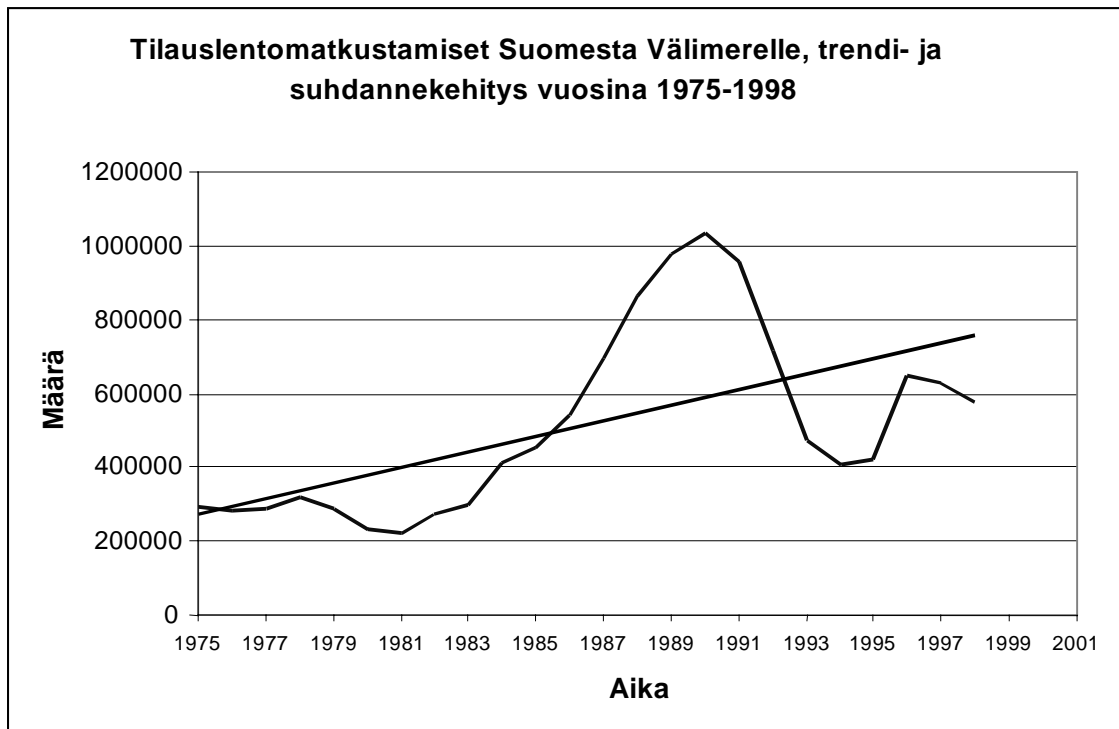
Suomalaisten Välimeren alueelle suuntautuvassa matkailussa koettiin vuosina 1985-1990 historiallisesti arvioituna ennennäkemätön noususuhdanne, jonka veroista ei ole sen jälkeen koettu. Tässä tutkimuksessa määrittelimme perinteiseen tapaan suhdannekehityksen poikkeamana pitkän aikavälin trendistä. Charter-matkustamisista koskevassa suhdannekehityksessä voidaan tutkimuksemme perusteella havaita seuraavia yleisiä karkeita kehitysvaiheita:

- ⇒ Matalasuhdanteen vaihe vuosina 1975-1985,
- ⇒ korkeasuhdanteen vaihe vuosina 1986-1990,
- ⇒ matalasuhdanteen vaihe 1991-1995,
- ⇒ ja toipuminen lähelle trendikehityksen mukaista kysyntäuraa 1996-1998.



Tämä suhdannekehitys on nähtävissä oheisessa kuvassa 17.

Kuva 17. Tilauslentomatkustamiset Suomesta Välimerelle sekä trendi- ja suhdannekehitys vuosina 1975-1998



Valtaosassa kohdemaita suhdannekehitys on noudattanut yllä esitettyä suhdannekehityksen yleislinjaa. Hieman poikkeava suhdannekehitys on ollut mm. Bulgariassa, Tunisiassa ja Turkissa. Turkin kohdalla näyttää siltä, että monet suomalaiset matkustivat 1990-luvun alussa Turkkiin, vaikka Suomessa elettiin syvintä lamaa. Turkki edullisena lomakohteena löi ilmeisesti itsensä läitse laman aikaan, mikä on jossain määrin yllättävä löydös.

#### 7.4. Markkinaosuuksien keskeiset muutokset

Tässä tutkimuksessa tuotettiin uutta tietoa Välimeren matkailussa tapahtuneista markkinaosuuksien muutoksista vuosina 1975-1998. Markkinaosuuksiaan kolme eniten osuuksiaan kasvattaneita (markkinaosuuksien muutoksen perusteella arvioituna) kohteita ovat tarkasteluajanjaksolla 1975-1998 Turkki (10,8 % kasvu), Kreikka (10,7 %) ja Kanarian saaret (6,7 %). Kolme eniten markkinaosuuksiaan menettäneitä kohteita ovat Italia (9,4 %), Espanja (6,7 %) ja Romania (5,4 %).

Aikaisemmissa tutkimuksissa on (ks. esim. Kärki 1998) esitetty, että merkittävin suomalaisten etelänlomailun läpimurto olisi tapahtunut jo 1970-luvulla. Tutkimuksen määrällisen analyysin perusteella 1980-luvun lopussa tapahtui toinen erittäin merkittävä (itse asiassa merkittävämpi kuin 1970-luvun läpimurto) määrällinen läpimurto suomalaisten Välimeren matkailussa, kun keskimääräinen vuosittainen volyyymi nousi noin 300 000 matkasta peräti huipputasolla yli 700 000 matkaan 1980-luvun lopussa. Trendianalyysin perusteella arvioituna suomalaisten charter-

matkojen kysyntä on ollut hieman vakaampaa itäisen Välimeren kohteisiin ja hieman epävakaampaa läntisen Välimeren kohteisiin. On kuitenkin syytä korostaa, että havaittu ero ei ole kovin suuri.

Ehkä keskeisin muutos suomalaisten charter-matkailussa on ollut se, että Turkki on noussut 1980-luvun puolivälin jälkeen merkittäväksi suomalaisten matkakohteeksi Välimerellä. Merkittävä trendi suomalaisten Välimeren alueelle suuntautuvassa matkailussa on ollut myös se, että Italiaan suuntautuvat suomalaisten charter-matkat ovat olleet pitkällä aikavälillä laskussa. Charter-matkailun osalta myös Jugoslavia, Bulgaria ja Yhdistyneet arabiemiirikunnat ovat olleet kohdealueina epäsuosiossa suomalaisten Välimeren matkailussa viime vuosina.

Tässä tutkimuksessa esitetty trendi- ja suhdanneanalyysi on hyödyllinen lähtökohta arvioitaessa matkailumarkkinoiden yleisiä kehityspiirteitä. Trendi- ja suhdanneanalyysissä otetaan tarkasteltava ilmiö ”haltuun” ja se on luonnollinen lähtökohta muille sofistikoituneimmille analyyseille. Nyt esitetty analyysi kertoo meille aika paljon siitä, mihin suuntaan suomalaisten matkailu on kehittynyt. On selvää, että jatkotutkimuksissa tarvitaan lisää arvioita jo tapahtuneen kehityksen selittämiseksi. Looginen jatkotutkimuksen suunta on ryhtyä analysoimaan tarkemmin taustalla olevia aiemmin mainitsemiamme driving force -tekijöitä. Jatkoanalyyseissä voidaan käyttää sekä määrällisiä että laadullisia menetelmiä, joilla pyritään jäljittämään trendien taustalla vaikuttavia kausaalisuhteita ja selittäviä tekijöitä.

# LÄHDELUETTELO

- Armstrong, S. S. (1985) Long-Range Forecasting. From Crystal Ball to Computer. Second Edition. A Wiley Interscience Publication, New York.
- Bell, W. (1997) Foundations of Futures Studies. Human Science for a New Era. Volume I. History, Purpose, and Knowledge. Transaction Publishers. New Brunswick, New Jersey.
- Bull, A. (1995) The Economics of Travel and Tourism. Second Edition. Longman, London.
- Choy, D. J. L. (1984) Forecasting Hotel Industry Performance. *Tourism Management* 6:1, 4-7.
- Diebold, F. X. & Rudebusch, G. D. (1999) Measuring Business Cycles: A Modern Perspective. Teoksessa F. X. Diebold & G. D. Rudebusch *Business Cycles. Durations, Dynamics and Forecasting*. Princeton University Press. Princeton, New Jersey, 117-139.
- Frechtling, D. C. (1996) Practical Tourism Forecasting. Butterworth Heinemann, Oxford.
- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. (1995) Tilastolliset menetelmät. Perusteet. Weilin+Göös, Porvoo.
- Keogh, B. (1984) The measurement of spatial variations in tourism activity. *Annals of Tourism Research* 11:2, 267-282.
- Kärki, A. (1998) Etelänloma – oppineiden seuruematkoista yksilöiden leikkitalaksi. *Sosiologia* 35:3, 199-211.
- Matkailun kehitys 1/1978. Matkailun edistämiskeskus, Helsinki.
- Matkailun kehitys 1/1981. Matkailun edistämiskeskus, Helsinki.
- Matkailun kehitys 1984. MEK B: 15. Matkailun edistämiskeskus, Helsinki.
- Matkailun kehitys 1987. MEK B: 19. Matkailun edistämiskeskus, Helsinki.
- Matkailun kehitys 1989. MEK B: 21. Matkailun edistämiskeskus, Helsinki.
- Matkailutilasto 1997. Tilastokeskus, Helsinki.
- Matkailutilasto 1998. Tilastokeskus, Helsinki.
- Matkailutilasto 1999. Tilastokeskus, Helsinki.
- Mentzer, J. T. & Bienstock, C. C. (1998) Sales Forecasting Management. SAGE. London.

- Middleton, V. T. C. (1994) *Marketing in Travel and Tourism*. Second Edition. Butterworth-Heinemann, Oxford.
- Oum, T. H. & Lemire, N. (1991) An analysis of Japanese international travel destination choices. *International Journal of Transport Economics* 18:3, 289-307.
- Pearce, D. G. (1979) Towards a geography of tourism. *Annals of Tourism Research* 6:3, 245-272.
- Pearce, D. G. (1985) Spatial patterns of package tourism in Europe. *Annals of Tourism Research* 14:8, 183-201.
- Pindyck, R. S. & Rubinfeld, D. L. (1991) *Econometric Models & Economic Forecasting*. Third Edition. McGraw-Hill International Editions, New York.
- Sinclair, M. T. & Stabler, M. (1997) *The Economics of Tourism*. Routledge, London and New York.
- Spiegel, M. S. (1997) *Statistics*. Second Edition. Schaum's Outlines, McGraw-Hill, New York.
- Summary, R. (1987) Estimation of Tourism Demand by Multivariable Regression Analysis. *Tourism Management* 8:4, 317-322.
- Tilastokeskus (2000) *Kansantalouden tilinpito 1991-1999*. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus (1999) *Suomen tilastollinen vuosikirja 1999*. 94. vsk. Tilastokeskus, Helsinki.
- Toivonen, T. (1994) Social Classes, Tourism and "Trickle Down". Teoksessa T. Toivonen. *Times They Are Changing. Three Studies on Changes in Consumption*. Turku School of Economics and Business Administration. Discussion and Working Papers 11: 1994. Turku, 47-65.
- Urry, J. (1999) The Changing Economics of the Tourist Industry. Teoksessa Y. Apostolopoulos, S. Leivadi & A. Yiannakis (Ed.) *The Sociology of Tourism. Theoretical and Empirical Investigations*. Routledge. London and New York, 196-218.
- Witt, S. F. & Witt, C. A. (1995) Forecasting domestic tourism demand: A review of empirical research. *International Journal of Forecasting* 11:3, 447-475.
- Woodside, A.G. & Lysonski, S. (1989) A general model of traveller destination choice. *Journal of Travel Research* 27:4, 8-14.

## PREVIOUS TUTU PUBLICATIONS

- Luukkanen Jyrki, Kaivo-oja Jari, Vehmas Jarmo & Tirkkonen Juhani (2000) Climate change policy options for the European Union: analyses of emission trends and CO<sub>2</sub> efficiency. Tutu publications 1/2000. Finland Futures Research Centre. Turku School of Economics and Business Administration. 49 p.
- Tapio, Petri (2000) Scenarios for Traffic CO<sub>2</sub> Policy in Finland for 2025. Tutu publications 2/2000. Finland Futures Research Centre. Turku School of Economics and Business Administration. 25 p.
- Otronen, Merja (2000) Vertailututkimus tietoteknologiayritysten ympäristöasioiden hoidosta ja käsityksistä kestäväen kehityksen tietoyhteiskunnasta: Ericsson, Motorola ja Nokia. Tutu-julkaisuja 3/2000. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 47 s.
- Kaivo-oja, Jari & Rajamäki, Risto (2000) Valuuttakurssi ja suhteellinen hintataso ulkomaalaisten matkailijoiden yöpymistrendien muokkaajana: Valuuttakurssien ja suhteellisen hintatason yhteydet 16 ulkomaan matkailijoiden yöpymiseen Suomessa vuosina 1972-1997. Tutu-julkaisuja 4/2000. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 46 s.
- Kaivo-oja, Jari (2000) Asiantuntijakäsityksiä tietoyhteiskunnan tulevasta kehityksestä. Tutu-julkaisuja 5/2000. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 38 s.
- Kaskinen, Juha (2000) Kuntien ympäristöbarometri – hyvän indikaattorijärjestelmän perusteet. Metodinen harjoitus. Tutu-julkaisuja 6/2000. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 117 s.